

ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΜΠΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΜΠΕΛΙΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

**(ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ, ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ, ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ
ΣΧΕΣΕΙΣ)**

ΜΑΡΓΑΡΙΤΗ ΝΤΟΜΕΝΙΚΑ

Θεσσαλονίκη

2009

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ τον καθηγητή κ. Μπελίδη που με τη σωστή του καθοδήγηση κατάφερα να ολοκληρώσω τη πτυχιακή αυτή διατριβή και να γίνει μια ολοκληρωμένη δουλειά.

Η εργασία αυτή αφιερώνεται στην οικογένεια μου για την εμπιστοσύνη και τη στήριξη (ηθική και οικονομική) που μου παρείχαν αυτά τα χρόνια.

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	7
Διεθνείς Οικονομικές Εξελίξεις.....	7
Ιστορικό της παγκόσμιας Οικονομικής Ύφεσης.....	10
Εγχώριες Εξελίξεις (Κύπρος).....	12
Συνθήκες Χρηματοοικονομικής Σταθερότητας.....	15
Μέτρα Προστασίας	16
Ανακεφαλαίωση.....	19
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ.....	21
Ωφέλη που κερδίστηκαν απο την παγκοσμιοποίηση.....	26
Αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης.....	27
SOFI: Ο δείκτης προόδου του κόσμου.....	28
Ανακεφαλαίωση.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ.....	33
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ.....	37
Η ανάγκη του διεθνούς εμπορίου.....	37
Πλυθησιακή και Εισοδηματική αύξηση.....	38
Το συγκρητικό πλεονέκτημα των εθνών.....	38
Διεθνές Εμπόριο.....	38
Θεωρητικές βάσεις του διεθνούς εμπορίου.....	41

Βασικά χαρακτηριστικά της θεωρίας του συγκρητικού πλεονεκτήματος.....	41
Διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί.....	43
Διεθνές εμπόριο και οικονομική κρίση.....	45
Ανακεφαλαίωση.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ.....	49
Σύνοψη της οικονομικής μας ιστορίας.....	49
Ο σύγχρονος κόσμος.....	51
Ανακεφαλαίωση.....	63
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	64

Εισαγωγή

Το καλοκαίρι του 2007, ξεσπάει ουσιαστικά η μεγαλύτερη μεταπολεμική κρίση, προκαλώντας τριγμούς σε όλα τα χρηματιστήρια του κόσμου. Οι κεντρικές τράπεζες με συνεχείς «ενέσεις» ρευστότητας προσπαθούν να «σώσουν» το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα. Η έλλειψη ρευστότητας οδηγεί σε άνοδο των επιτοκίων δανεισμού των τραπεζών οι οποίες μετακυλίου το κόστος στους δανειολήπτες.

Το 2008 υπήρξε έτος έντονης αναταραχής στο διεθνές χρηματοοικονομικό περιβάλλον, με επιπτώσεις και στην πραγματική διεθνή οικονομία. Οι μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες, προχώρησαν σε μειώσεις των βασικών τους επιτοκίων. Η κρίση είχε ως επακόλουθο τη μεγάλη πτώση στις διεθνείς χρηματιστηριακές αξίες, εν μέσω έντονων ημερήσιων διακυμάνσεων κατά τη διάρκεια του 2008 (Μ. Αποστόλου, 2008).

Ωφέλη που κερδήθηκαν μέσα από την παγκοσμιοποίηση και αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης στην ανθρωπότητα αναπτύσσονται στη συνέχεια.

Ο ρόλος που διαδραματίζει το διεθνές εμπόριο στην παγκόσμια οικονομία και στο πώς επηρεάζει τις εγχώριες αγορές. Καθώς οι σύγχρονες αγορές είναι ανοικτές στο διεθνή ανταγωνισμό, οι χώρες είναι αναγκασμένες να προσαρμόζονται συνεχώς στις μεταβαλλόμενες διεθνείς οικονομικές συνθήκες. Η διάρθρωση της παραγωγής και του διεθνούς εμπορίου εξαρτώνται από την ανταγωνιστικότητα της χώρας στη διεθνή οικονομική σκηνή. Η ανταγωνιστικότητα της κάθε χώρας, με τη σειρά της, βασίζεται στην αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος, σύμφωνα με την οποία εξασφαλίζεται αποδοτικότερη χρήση των φυσικών πόρων καθώς και υψηλότερη παραγωγή, διαθέσιμη προς κατανάλωση σε παγκόσμιο επίπεδο (Γ. Αγιομυργιανάκης, Μ. Βλάσσης και Η. Thompson, 2005).

Ο κόσμος μας όμως έχει αλλάξει πολύ. Απο την βιομηχανική επανάσταση και έπειτα έχουμε πραγματικά άλματα στην παραγωγικότητα των ανθρώπων, στην τεχνολογική εξέλιξη, στον συνολικό πλούτο που παράγεται στον κόσμο τόσο κατα κεφαλήν όσο συνολικά. Είναι ένα πραγματικό θαύμα ότι σήμερα χάρη στην πτώση του μεταφορικού κόστους και χάρη στο σχετικά ελεύθερο διεθνές εμπόριο είμαστε στην ευχάριστη θέση, ο πλουτισμός

κάποιων απομακρυσμένων πολιτισμών να σημαίνει και πλουτισμό για μας, μέσω της αύξησης της ζήτησης για αγαθά που παράγουμε (Σ.Γεωργάνος, 2008).

Κεφάλαιο 1: Οικονομική Κρίση

Η παρούσα οικονομική ύφεση είναι αποτέλεσμα μιας μίξης σοβαρών αδυναμιών και παγκόσμιων μακροοικονομικών ανισορροπιών στα δυτικά οικονομικά μοντέλα και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (McKibben, 2007; Cooper, 2008). Παρόλο που η οικονομική κρίση ξεκίνησε από τις ΗΠΑ, σταδιακά κυριάρχησε σε ολόκληρο τον κόσμο. Όχι μόνο σε μεγάλες ανεπτυγμένες οικονομίες όπως είναι η Κίνα και η Νότιος Κορέα αλλά και σε μικρές ανεπτυγμένες οικονομίες όπως είναι η Ελλάδα. Καθώς η παγκόσμια οικονομική ύφεση βρίσκεται ακόμη σε εξέλιξη υπάρχουν κάποια ερωτήματα που χρειάζονται ανάλυση και απάντηση. Αυτά έχουν σχέση με τον χαρακτήρα της κρίσης, ποιες μπορεί να είναι οι συνέπειες, ποιές διαστάσεις μπορεί να πάρουν καθώς και ποιά μέτρα μπορούν να παρθούν για να αντιμετωπιστεί (Turner, 2008).

Διεθνείς Οικονομικές Εξελίξεις¹

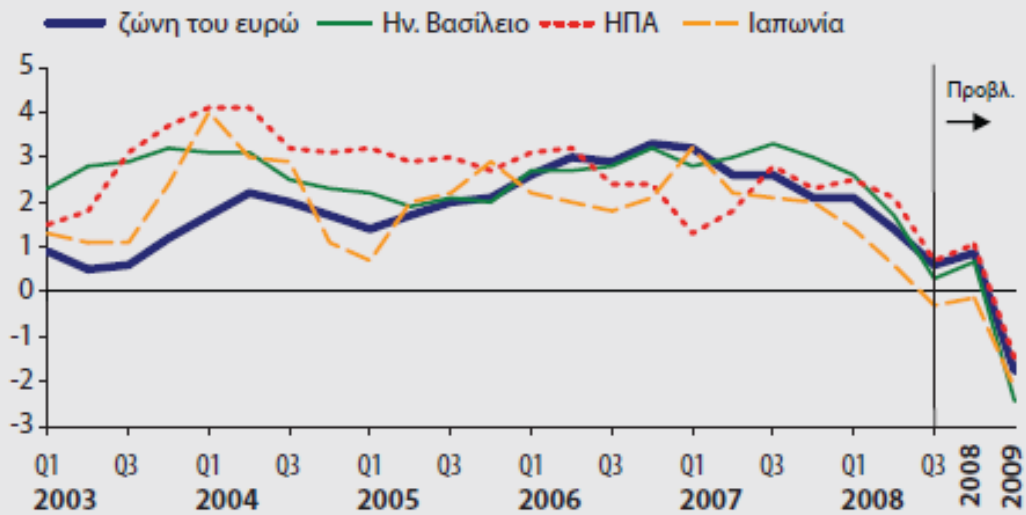
Το 2008 υπήρξε έτος έντονης αναταραχής στο διεθνές χρηματοοικονομικό περιβάλλον, με επιπτώσεις και στην πραγματική διεθνή οικονομία. Η αρνητική ροή των στοιχείων που εντατικοποιήθηκε το Σεπτέμβριο – Οκτώβριο 2008, περίοδο κατά την οποία οξύνθηκαν οι αναταράξεις στις διεθνείς αγορές μετά και την κατάρρευση της επενδυτικής τράπεζας Lehman Brothers στις ΗΠΑ, συνέχισε για το υπόλοιπο του έτους αλλά και μεταγενέστερα. Η διεθνής οικονομική επιβράδυνση διαφάνηκε κυρίως από το δεύτερο ήμισυ του έτους και αντικατοπτρίστηκε σε φθίνουσα καταναλωτική εμπιστοσύνη, σε μειωμένες εξαγωγές και περιορισμένες επενδυτικές δαπάνες διεθνώς. Ενώ το 2008 ξεκίνησε με ενδείξεις ότι οι πληθωριστικές πιέσεις θα συνέχιζαν όπως τον προηγούμενο χρόνο – λόγω, κυρίως, της σημαντικής ανόδου στις τιμές του πετρελαίου και των τροφίμων η χρηματοοικονομική αναταραχή επηρέασε αρνητικά την οικονομική δραστηριότητα, με αποτέλεσμα οι έντονες πιέσεις για άνοδο των τιμών να υποχωρήσουν γύρω στο φθινόπωρο και έκτοτε να καταγράφουν σημαντική αποκλιμάκωση. Ως αποτέλεσμα, οι μεγαλύτερες

¹ Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – Ετήσια Έκθεση, 2008

http://www.centralbank.gov.cy/media/pdf_gr/NPARG_OIKONOMIKESK_EXELIXEIS_08.pdf

κεντρικές τράπεζες, συμπεριλαμβανομένης της ΕΚΤ, προχώρησαν σε μειώσεις των βασικών τους επιτοκίων. Το 2008 η ΕΚΤ προέβη σε αύξηση κατά 25 μ.β. τον Ιούλιο και ακολούθως σε συνολική μείωση 175 μ.β. στα βασικά της επιτόκια. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ προέβη σε συνολική μείωση 400 μ.β., ενώ η Τράπεζα της Αγγλίας σε μείωση 350 μ.β. καθόλη τη διάρκεια του έτους. Σημειώνεται ότι λόγω της έκτασης της κρίσης, η Εθνική Τράπεζα της Ελβετίας, η Τράπεζα του Καναδά και η Τράπεζα της Σουηδίας προέβησαν τον Οκτώβριο 2008 σε μια πρωτοφανή για τα ιστορικά δεδομένα συντονισμένη μείωση 50 μ.β. σε συνεργασία με τις προαναφερθείσες νομισματικές αρχές. Τη μείωση αυτή ακολούθησαν και άλλες μεμονωμένες μειώσεις από πλειάδα κεντρικών τραπεζών. Εκτός από τις μειώσεις των βασικών επιτοκίων, οι νομισματικές αρχές υιοθέτησαν σειρά μέτρων με στόχο τη διοχέτευση ρευστότητας στις διατραπεζικές αγορές, εφόσον η κλιμάκωση της κρίσης και η έλλειψη εμπιστοσύνης προκάλεσαν προβλήματα σε ορισμένες τράπεζες και, συνεπώς, τη μεγάλη άνοδο στα επιτόκια της διατραπεζικής αγοράς. Η κρίση είχε ως επακόλουθο τη μεγάλη πτώση στις διεθνείς χρηματιστηριακές αξίες, εν μέσω έντονων ημερήσιων διακυμάνσεων κατά τη διάρκεια του 2008. Συγκεκριμένα, ο δείκτης Dow Jones Eurostoxx σημείωσε πτώση 43,6%, ο δείκτης S&P 500 κατέγραψε μείωση 37,6% και ο δείκτης Nikkei 225 παρουσίασε πτώση 39,7% κατά τη διάρκεια του 2008. Εν μέσω της έντονης βεβαιότητας και της ροής αρνητικών πληροφοριών, υπήρχαν συνεχείς αναθεωρήσεις στις προβλέψεις διεθνών οργανισμών (Διάγραμμα 1) για τις μεγαλύτερες οικονομίες. Οι προβλέψεις διεθνών οργανισμών και αναλυτών τον Ιανουάριο 2009 για το 2009 συγκλίνουν προς συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 1,8% στη ζώνη του ευρώ, 1,5% στις ΗΠΑ, 2,4% στο Ηνωμένο Βασίλειο και 2,1% στην Ιαπωνία. Όσο αφορά τον πληθωρισμό, οι προβλέψεις για το 2009 κυμαίνονται γύρω στο 1,1% για τη ζώνη του ευρώ, 0,2% για τις ΗΠΑ, 0,6% για το Ηνωμένο Βασίλειο και αποπληθωρισμό της τάξης του 0,8% στην Ιαπωνία (Διάγραμμα 2). (Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – Ετήσια Έκθεση, 2008)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 ΑΕΠ σε επιλεγμένες χώρες (ετήσια μεταβολή, %)

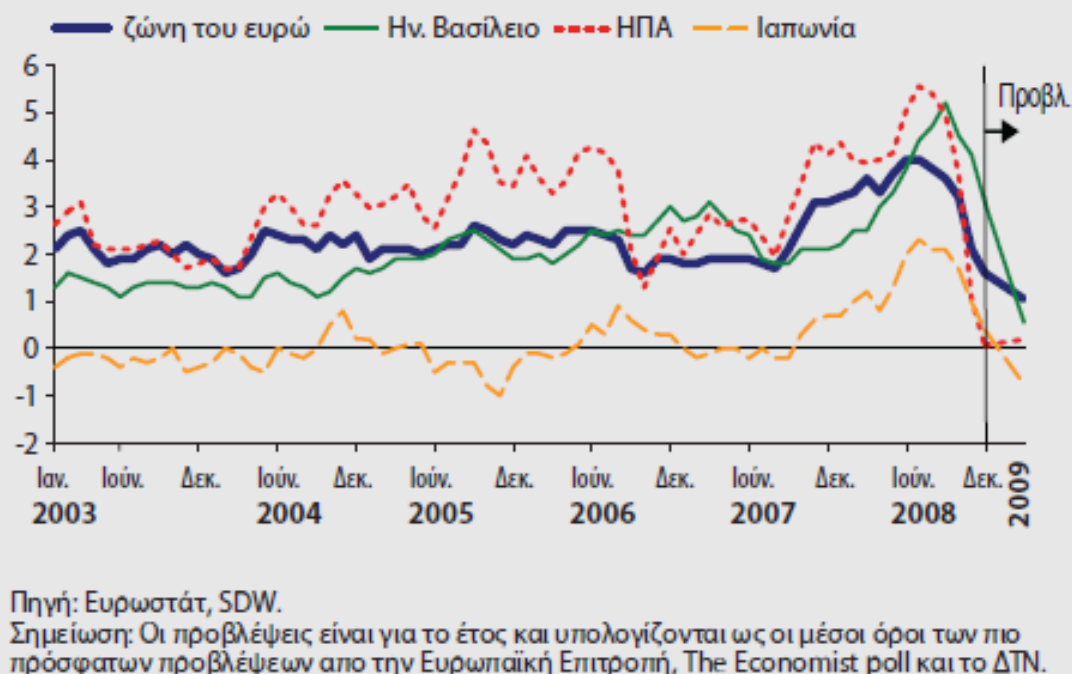

Πηγή: Ευρωστάτ.

Σημείωση: Οι προβλέψεις είναι για το έτος και υπολογίζονται ως οι μέσοι όροι των πιο πρόσφατων προβλέψεων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, The Economist poll και το ΔΝΤ.

(Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – Ετήσια Έκθεση, 2008)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 Πληθωρισμός σε επιλεγμένες χώρες (ετήσια μεταβολή, %)

(Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – Ετήσια Έκθεση, 2008)

Ιστορικό της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης

Το καλοκαίρι του 2007, ξεσπάει ουσιαστικά η κρίση, προκαλώντας τριγμούς σε όλα τα χρηματιστήρια του κόσμου. Οι κεντρικές τράπεζες με συνεχείς «ενέσεις» ρευστότητας προσπαθούν να «σώσουν» το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα.

Η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ τραπεζών ξέσπασε ξαφνικά και βίαια: μέσα σε ελάχιστες ημέρες οι διαχειριστές χαρτοφυλακίων βρέθηκαν σε μια κατάσταση όπου δεν μπορούσαν όχι να πουλήσουν αλλά ούτε καν να πάρουν τιμές για τραπεζικά ομόλογα και μάλιστα βραχυπρόθεσμα – «χαρτιά» με λήξη ακόμη και εντός ενός ή δύο μηνών. Ο κόσμος πίστευε ότι κάτι τέτοιο μπορεί να συμβεί μόνο σε τριτοκοσμικές χώρες (Μ. Αποστόλου, 2008).

Από το καλοκαίρι του 2007 οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες των ισχυρότερων χωρών του πλανήτη έχουν προέβη σε παρεμβάσεις,

προκειμένου να αυξήσουν τη ρευστότητα στο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα, κινήσεις όμως οι οποίες, δυστυχώς, είχαν βραχύβιες θετικές επιπτώσεις στις αγορές.

Οι παρεμβάσεις και συνολικά τα σχέδια «διάσωσης» και πιστωτικής διευκόλυνσης από την αμερικανική κυβέρνηση και τη FED ανεβάζουν το συνολικό κόστος περίπου στο 1 τρισ. δολάρια, ενώ σε «ενέσεις» εκατοντάδων δισ. ευρώ προέβησαν τόσο η ΕΚΤ όσο και άλλες κεντρικές τράπεζες σε όλο τον κόσμο. Ο υπουργός Οικονομίας των ΗΠΑ, Χένρι Πόλσον, σε συνεργασία με τον πρόεδρο της Fed, Μπεν Μπερνάνκε, αποφάσισε να δώσει 2ετές δάνειο στην AIG ύψους 85 δισ. δολ. με αντάλλαγμα το 80% των μετοχών του ασφαλιστικού κολοσσού. Σύμφωνα με την RBC Capital Markets, η κρατική παρέμβαση απέτρεψε -για την ώρα- μία πτώχευση που θα μπορούσε να κοστίσει 180 δισ. δολάρια στην ασφαλιστική βιομηχανία και να προκαλέσει συστημική κρίση. Η Institutional Risk Analytics προβλέπει ότι περίπου 110 τράπεζες με ενεργητικό αξίας 850 δισ. δολαρίων θα καταρρεύσουν έως τον επόμενο Ιούλιο, ενώ ο γενικός διευθυντής της εταιρείας Κρις Γουέιλν επισημαίνει ότι «ο νέος πρόεδρος των ΗΠΑ θα αναγκαστεί να δημιουργήσει ένα όχημα για την εξαγορά τραπεζών, οι οποίες δεν θα είναι δυνατόν να πωληθούν μετά τη χρεοκοπία τους».

Η έλλειψη ρευστότητας οδηγεί σε άνοδο των επιτοκίων δανεισμού των τραπεζών οι οποίες μετακυλίζουν το κόστος στους δανειολήπτες (1 δισ. ευρώ είναι η επιβάρυνση σύμφωνα με εκτιμήσεις τραπεζικών παραγόντων).

Για να αντιληφθεί κάποιος το μέγεθος της κερδοσκοπίας σε όλο τον κόσμο καθώς και το πώς οι νεοφιλελεύθερες κυβερνήσεις έχουν μετατρέψει τον πλανήτη σε ένα τεράστιο καζίνο αρκεί μόνο ένας αριθμός. (Μ. Αποστόλου, 2008)²

² Μ. Αποστόλου, 2008. «Έθνος: Η παγκόσμια οικονομία αιμορραγεί 16 τρισ. Δολάρια»
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11379&subid=2&tag=8477&pubid=1612641>

Εγχώριες εξελίξεις (ΚΥΠΡΟΣ)³

Οι επιμέρους αρνητικές επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία άρχισαν να είναι εντονότερες τον τελευταίο καιρό όπως, για παράδειγμα, οι επιπτώσεις στους τομείς του τουρισμού και των κατασκευών. Αυτό αντικατοπτρίζεται εν μέρει στο χαμηλό σχετικά ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης που καταγράφηκε το πρώτο τρίμηνο του 2009, ο οποίος ανήλθε στο 1,4% σε σύγκριση με 4,3% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008, σύμφωνα με τα πρόσφατα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας Κύπρου (ΣΥΚ). Οι δείκτες εμπιστοσύνης των υπηρεσιών, της βιομηχανίας, του λιανικού εμπορίου, της κατανάλωσης και των κατασκευών παρέμειναν σε αρνητικά επίπεδα. Σε σχέση με τις τιμές, ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (ΕνΔΤΚ) επιβραδύνθηκε σημαντικά καταγράφοντας αύξηση 0,7% το πρώτο τετράμηνο του 2009 σε σύγκριση με 4,4% την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Η μείωση στην τιμή του πετρελαίου, η επιβράδυνση στην παγκόσμια οικονομία και στην εγχώρια ζήτηση, λειτούργησαν κατασταλτικά στον εγχώριο πληθωρισμό (Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, Ιούνιος 2009).

Στο νομισματικό τομέα, η πιστωτική επέκταση έχει ήδη αρχίσει να αντικατοπτρίζει τη γενικότερη επιβράδυνση στην οικονομική δραστηριότητα, ειδικότερα στους τομείς των κατασκευών και των ακινήτων, με τους ετήσιους ρυθμούς μεγέθυνσης να καταγράφουν σημαντική επιβράδυνση κατά τους τελευταίους μήνες. Συγκεκριμένα, η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της πιστωτικής επέκτασης στο τέλος του πρώτου τριμήνου του 2009 ανήλθε στο 14,5% σε σύγκριση με 23,1% την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Σε μηνιαία βάση, όπου η ανατροπή του κλίματος είναι ακόμα πιο ευδιάκριτη, η πιστωτική επέκταση ανήλθε κατά μέσο όρο τους τρεις πρώτους μήνες του 2009 σε 0,2%, σε σχέση με 1,5% την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Όσον αφορά το κόστος των δανείων, λόγω της έντασης στην ευρωπαϊκή χρηματαγορά την περίοδο Σεπτεμβρίου – Οκτωβρίου 2008, τα διατραπεζικά επιτόκια ανήλθαν σε ιστορικά ψηλά επίπεδα. Η συνεχής αβεβαιότητα και έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των αντισυμβαλλομένων τραπεζών δημιούργησε περαιτέρω εντάσεις

³ Οικονομικό Δελτίο της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου Ιούνιος 2009

http://www.centralbank.gov.cy/media/pdf_gr/CBCEcon_BulletinJ_2009_GR.pdf

και αυτό αντικατοπτρίστηκε στο κόστος του χρήματος στη διατραπεζική αγορά.

Ως αποτέλεσμα, η ΕΚΤ προέβη σε παροχή απεριόριστης ρευστότητας στις τράπεζες μέσω τακτικών και έκτακτων δημοπρασιών αλλά και των πάγιων διευκολύνσεών της. Σταδιακά, προς το τέλος του 2008 και αρχές του 2009, τα διατραπεζικά επιτόκια επανήλθαν σε κανονικά επίπεδα, όπως επίσης και τα δανειστικά επιτόκια στις χώρες της ζώνης του ευρώ. Σε αντιδιαστολή, στην Κύπρο το φαινόμενο αυτό δεν παρατηρήθηκε λόγω κυρίως των ψηλών καταθετικών επιτοκίων στα οποία είχαν δεσμευθεί τα πιστωτικά ιδρύματα από το 2008 αλλά και της απουσίας επαρκών εργαλείων για άντληση φθηνής ρευστότητας από το ευρωσύστημα. Επιπλέον, η σχετικά γρήγορη μεγέθυνση της οικονομίας σε συνδυασμό με το ιστορικά ψηλό έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών το 2008 συνέβαλαν στην εξάλειψη της πλεονάζουσας ρευστότητας και στη διατήρηση των επιτοκίων σε ψηλά επίπεδα. Πιο πρόσφατες ενδείξεις συγκλίνουν στο γεγονός ότι τέτοιες μειώσεις θα αρχίσουν να διαφαίνονται στο άμεσο μέλλον.

Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, κατά το 2008 κατέγραψε το ψηλότερο ιστορικά έλλειμμα φθάνοντας στο 18,3%. Αυτό οφείλεται στη μεγάλη αύξηση των εισαγωγών αγαθών αλλά και στη μεγάλη επιβράδυνση των εξαγωγών υπηρεσιών. Οι εισαγωγές αγαθών επηρεάστηκαν σε μεγάλο βαθμό από την τιμή των πετρελαιοειδών αλλά και την υπερβάλλουσα ζήτηση που υπήρχε κατά το μεγαλύτερο μέρος του 2008 και που οδήγησε σε αυξήσεις στις εισαγωγές καταναλωτικών και ενδιάμεσων αγαθών. Στον τουρισμό, η κατάσταση όπως καταγράφεται από τα έσοδα για το 2008 ήταν σαφώς επιδεινωμένη σε σχέση με την πορεία που είχε καταγραφεί το 2007, ενώ η εικόνα για τους πρώτους τέσσερις μήνες του 2009 είναι ακόμα πιο ανησυχητική, ως αποτέλεσμα της μειωμένης εξωτερικής ζήτησης λόγω της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Σε αντιδιαστολή, τα μέχρι σήμερα στοιχεία του εμπορικού ισοζυγίου για τους πρώτους μήνες του 2009 δείχνουν σημαντική σμίκρυνσή του. Για το 2009 το έλλειμμα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών εκτιμάται ότι θα είναι περίπου το μισό εκείνου του 2008.

Στην αγορά εργασίας η απασχόληση για το 2008 συνέχισε να αυξάνεται με ψηλούς ρυθμούς, φθάνοντας στο 2,8% και παρά την

επιβράδυνση που παρατηρήθηκε κατά το τελευταίο τρίμηνο του έτους. Παράλληλα, σύμφωνα με στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, κατά την ίδια περίοδο καταγράφηκε μείωση του ποσοστού ανεργίας κατά 0,2 ποσοστιαίες μονάδες φθάνοντας έτσι στο 3,7%. Όσον αφορά το 2009, νεότερα στοιχεία για την εγγεγραμμένη ανεργία αναφορικά με το πρώτο τετράμηνο του έτους δείχνουν μια διαφορετική εικόνα, σαφώς επηρεαζόμενη από την κρίση, με την ανεργία αυξημένη κατά 0,9 ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρσι, φθάνοντας στο 3,9%. Στα δημοσιονομικά, σύμφωνα με τα προκαταρκτικά στοιχεία της ΣΥΚ που καλύπτουν τη γενική κυβέρνηση, το 2008 καταγράφηκε δημοσιονομικό πλεόνασμα της τάξης του 0,9% του ΑΕΠ σε σχέση με πλεόνασμα 3,4% του ΑΕΠ το 2007. Αυτή η δημοσιονομική επιδείνωση οφείλεται, κυρίως, στην πολύ μεγάλη αύξηση των δημόσιων δαπανών σε συνδυασμό με μειωμένα έσοδα, ειδικά τα έσοδα από το φόρο κεφαλαιουχικών κερδών, απότοκο της επιβράδυνσης που παρατηρείται στην αγοραπωλησία ακινήτων. Σε ό,τι αφορά το πρώτο τρίμηνο του 2009, αναμένεται να καταγραφεί δημοσιονομικό έλλειμμα κάτι που διαφαίνεται από τα τριμηνιαία στοιχεία εσόδων από το Τμήμα Εσωτερικών Προσόδων και τα έσοδα ΦΠΑ, που παρουσιάζουν σημαντικές μειώσεις σε σχέση με το 2008. Αν αυτή η εικόνα συνεχιστεί και συνδυαστεί με αυξημένες δημόσιες δαπάνες, τότε ο στόχος για δημοσιονομικό έλλειμμα της τάξης του 0,8%, όπως παρουσιάζεται στο Πρόγραμμα Σταθερότητας της Κυβέρνησης διαφαίνεται ανέφικτος και ενδεχομένως να οδηγήσει σε σημαντικά διευρυμένο έλλειμμα (Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, Ιούνιος 2009).

Το δημόσιο χρέος ως ποσοστό επί του ΑΕΠ μειώθηκε στο 49,1% το 2008 σε σχέση με 59,4% το 2007 λόγω, κυρίως, της συρρίκνωσης του μεγαλύτερου μέρους των χρεολυτικών ταμείων.

Σε ό,τι αφορά τις προβλέψεις της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου (ΚΤΚ) για τους κύριους δείκτες της εγχώριας οικονομίας, και με βάση το κεντρικό σενάριο, ο ρυθμός ανάπτυξης του ΑΕΠ προβλέπεται να φθάσει στο 0,4% και 0,7% τα έτη 2009 και 2010, αντίστοιχα, λόγω, κυρίως, της αναμενόμενης μείωσης στην ζήτηση, απότοκο των εξαιρετικά δυσμενών διεθνών εξελίξεων.

Οι προβλέψεις αυτές είναι χαμηλότερες από τις αντίστοιχες προβλέψεις του Δεκεμβρίου 2008, κυρίως ως επακόλουθο των δραματικών διεθνών

εξελίξεων και της συνεπακόλουθης επίδρασης στην κυπριακή οικονομία. Εξακολουθούν, πάντως, να είναι οι μόνες προβλέψεις με θετικό πρόσημο για χώρα μέλος της ΕΕ το 2009. Ο ΕνΔΤΚ αναμένεται να επιβραδυνθεί και να περιοριστεί γύρω στο 1% το 2009 και 3% το 2010. Αντίθετα, ο ΕνΔΤΚ εξαιρουμένης της ενέργειας αναμένεται να κυμανθεί γύρω στο 2,9% το 2009 λόγω, κυρίως, των πολύ ψηλών τιμών στα τρόφιμα αλλά και στις υπηρεσίες παραμένοντας έτσι σε πολύ ψηλά επίπεδα σε σχέση με την υπόλοιπη ζώνη του ευρώ. Επομένως, η μείωση που παρατηρείται στον ΕνΔΤΚ τους τελευταίους μήνες οφείλεται, κυρίως, στη μείωση στις τιμές της ενέργειας, λόγω της μείωσης της διεθνούς τιμής του πετρελαίου, και πολύ λιγότερο στην επιβράδυνση των εγχώριων τιμών των τροφίμων και των υπηρεσιών. Ως εκ τούτου, χρειάζεται ιδιαίτερη προσοχή όσον αφορά την πορεία του πληθωρισμού μεσοπρόθεσμα, για αποφυγή ενδεχόμενης διάβρωσης της ανταγωνιστικότητας της κυπριακής οικονομίας. Το 2010 ο ΕνΔΤΚ εξαιρουμένης της ενέργειας αναμένεται να παρουσιάσει επιβράδυνση και να περιοριστεί στο 2% (Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, Ιούνιος 2009).

Συνθήκες χρηματοοικονομικής σταθερότητας

Γενικά, οι κίνδυνοι για τη χρηματοοικονομική σταθερότητα που πηγάζουν από τις συνθήκες στον τομέα των νοικοκυριών, παρόλον ότι κρίνονται ως ελεγχόμενοι, έχουν αυξηθεί τους τελευταίους μήνες. Παρά τη μείωση του ετήσιου ρυθμού αύξησης των τραπεζικών δανείων προς τα νοικοκυριά κατά τους πρώτους μήνες του 2009, τα υψηλά επίπεδα των επιτοκίων των δανείων στην Κύπρο, σε σύγκριση με άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ, ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά την ικανότητα των νοικοκυριών να εξυπηρετούν τα δάνειά τους. Επιπλέον, μια περαιτέρω επιδείνωση του εγχώριου μακροοικονομικού περιβάλλοντος, ιδιαίτερα όσον αφορά την αγορά εργασίας, ενδεχομένως, να εκθέσει το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών σε μεγαλύτερους κινδύνους και να έχει δυσμενείς επιπτώσεις στην ικανότητά τους να αποπληρώνουν τα δάνειά τους.

Η επιβράδυνση του ρυθμού μεγέθυνσης της εγχώριας οικονομίας, σε συνάρτηση με το δυσμενές εξωτερικό λειτουργικό περιβάλλον, ενισχύουν την αβεβαιότητα των μη χρηματοοικονομικών επιχειρήσεων αναφορικά με την

πορεία των εσόδων και της κερδοφορίας τους. Το υψηλότερο κόστος δανεισμού που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις στην Κύπρο, σε σύγκριση με άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ, αναμένεται να έχει αρνητική επίδραση στην κερδοφορία τους. Ταυτόχρονα, παρόλον ότι έχει παρατηρηθεί μείωση στον ετήσιο ρυθμό αύξησης του δανεισμού προς τις μη χρηματοοικονομικές επιχειρήσεις κατά το πρώτο τρίμηνο του 2009, το εταιρικό χρέος παραμένει σε υψηλά επίπεδα, καθιστώντας τον τομέα των επιχειρήσεων λιγότερο ικανό να αντεπεξέρχεται σε περαιτέρω ενδεχόμενους δυσμενείς κλυδωνισμούς.

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, κατά τους πρώτους τρεις μήνες του 2009, η επιβράδυνση της δραστηριότητας στον εγχώριο τομέα των ακίνητων που είχε ήδη καταγραφεί κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008, φαίνεται να έχει επιταχυνθεί. Παράλληλα, το αγοραστικό ενδιαφέρον για οικιστικά ακίνητα τόσο από Κύπριους όσο και από αλλοδαπούς έχει μειωθεί. Σε συνδυασμό με την εξασθένηση της οικοδομικής δραστηριότητας που παρατηρείται, οι τιμές των οικιστικών ακινήτων αναμένεται να παρουσιάσουν μικρή πτώση κατά τους πρώτους μήνες του 2009 (Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, Ιούνιος 2009).

Μέτρα προστασίας

Όπως φαίνεται από τα στοιχεία που δημοσιεύονται στο παρόν Οικονομικό Δελτίο, οι επιπτώσεις στην κυπριακή οικονομία από τη διεθνή κρίση είναι, με τα μέχρι στιγμής δεδομένα, περιορισμένες σε σύγκριση με άλλες οικονομίες εντός και εκτός της ζώνης του ευρώ. Τα προϋπάρχοντα υγιή θεμέλια της οικονομίας μας, το ισχυρό και αυστηρά ανεξάρτητο εποπτικό πλαίσιο που εφαρμόζει διαχρονικά η Κεντρική Τράπεζα καθώς και η ένταξή μας στη ζώνη του ευρώ πριν την έναρξη της διεθνούς κρίσης έχουν δημιουργήσει ένα προστατευτικό κλοιό που περιορίζει σε μεγάλο βαθμό τους οικονομικούς κλυδωνισμούς που έχουν παρατηρηθεί σε άλλες χώρες. Βέβαια, είναι φυσικό πως η μεγάλη εξάρτηση σημαντικών και μεγάλων κλάδων της οικονομίας μας, ειδικότερα του τουρισμού, των υπηρεσιών και των κατασκευών, από την εξωτερική ζήτηση καθώς και ο μεγάλος βαθμός παγκοσμιοποίησης των οικονομιών, έχουν αναπόφευκτα οδηγήσει σε σημαντική επιβράδυνση της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας. Όπως

προαναφέρθηκε, ο πραγματικός ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ κατά το 2009 αναμένεται να περιοριστεί σημαντικά στο 0,4%, μέσα σε ένα κλίμα ασυνήθους διεθνούς αβεβαιότητας.

Κάποια σημάδια πολύ περιορισμένης ανάκαμψης ή ανακοπής της πτώσης της διεθνούς οικονομίας έχουν αρχίσει δειλά να διαφαίνονται, είναι όμως πολύ πρόωρο να εξαγάγουμε ασφαλή συμπεράσματα αφού ακόμα τα σημάδια αυτά δεν αποτυπώνονται με σαφήνεια στους πραγματικούς οικονομικούς δείκτες.

Πέραν από τις προαναφερθείσες επιπτώσεις της διεθνούς ύφεσης στην οικονομία μας γενικά, εξαιρετικά σημαντικό και ενθαρρυντικό παραμένει το γεγονός ότι η κατάσταση του τραπεζικού τομέα στην Κύπρο εξακολουθεί να παραμένει υγιής. Αυτό αποδίδεται σε μεγάλο βαθμό στη διαχρονικά συνετή και, κυρίως, ανεξάρτητη και αδιάβλητη εποπτεία που ασκήθηκε και ασκείται εκ μέρους της ΚΤΚ. Η εποπτεία αυτή, εμπεριέχει μεταξύ άλλων κανόνες που αφορούν τη διατήρηση ικανοποιητικού και ασφαλούς επιπέδου ρευστότητας, τόσο σε εγχώριο νόμισμα όσο και σε ξένα νομίσματα.

Συγκεκριμένα, με βάση τις οδηγίες της ΚΤΚ, οι τράπεζες θα πρέπει να τηρούν ελάχιστο δείκτη ρευστών διαθεσίμων ύψους 70% των συνολικών καταθέσεων σε ξένο νόμισμα. Ο ορισμός των ρευστών διαθεσίμων είναι περιοριστικός και δεν περιλαμβάνει τα διάφορα πολύπλοκα προϊόντα τα οποία πριν τη χρηματοοικονομική κρίση θεωρούνταν διεθνώς άμεσα ρευστοποιήσιμα. Συνεπώς, οι κυπριακές τράπεζες δεν είχαν περιθώρια για να επενδύσουν σε αυτά τα προϊόντα. Ως αποτέλεσμα, προφυλάχθησαν ουσιαστικά από τα αίτια που οδήγησαν άλλους τραπεζικούς οργανισμούς στο εξωτερικό στη πτώχευση ή στα πρόθυρα της κατάρρευσης.

Ένα άλλο μέτρο προστασίας του τραπεζικού συστήματος, που έλαβε η ΚΤΚ ήταν οι αυστηρότεροι κανονισμοί για τον περιορισμό του υπέρμετρου στεγαστικού δανεισμού και συγκεκριμένα η μείωση του ποσοστού τραπεζικής χρηματοδότησης της αγοράς ακινήτων από το 70% στο 60% από τον Ιούλιο του 2007 μέχρι το Μάιο του 2008.

Ενόψει των πιο πάνω, τονίζεται ότι η ανεξάρτητη εποπτεία του τραπεζικού συστήματος από την Κεντρική Τράπεζα είναι ουσιώδους σημασίας ώστε να διασφαλίζεται η στήριξη και υγιής προοπτική του τραπεζικού τομέα

και κατ' επέκταση η οικονομική ευημερία στη χώρα. Ο υγιής τραπεζικός τομέας μπορεί επομένως να αξιοποιηθεί ουσιαστικά και, με τα κατάλληλα μέτρα, να συνεισφέρει καθοριστικά στην αποτροπή περαιτέρω δυσμενών επιπτώσεων από τη διεθνή ύφεση. Η κυβέρνηση θα μπορούσε να πάρει μέτρα που να ενισχύουν την άντληση φθηνής ρευστότητας από την ΕΚΤ, έτσι ώστε τα πιστωτικά ιδρύματα της Κύπρου να μετακυλήσουν το χαμηλό κόστος στα δανειστικά τους επιτόκια.

Για την υιοθέτηση των πιο πάνω μέτρων, θα μπορούσε να γίνει και αλλαγή, όπου κρίνεται αναγκαίο, του θεσμικού πλαισίου που διέπει το χρηματοοικονομικό σύστημα της χώρας μας. Όσον αφορά τα υπόλοιπα μακροοικονομικά μέτρα που λήφθηκαν από την κυβέρνηση ή προγραμματίζεται να ληθούν για την αποτροπή περαιτέρω επιβράδυνσης στην οικονομική δραστηριότητα, θα πρέπει να επισημανθεί πως τα μέτρα αυτά οφείλουν ουσιαστικά να δημιουργούν τις προοπτικές για σμίκρυνση των μακροοικονομικών ανισοσκελειών που προϋπήρχαν της κρίσης και έθεταν ούτως ή άλλως την οικονομία μας υπό το συνεχές κίνδυνο μιας οδυνηρής διόρθωσης. Υπενθυμίζεται ότι η ψαλίδα του πληθωρισμού και των επιτοκίων με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά, ο υπερβολικός δανεισμός και το έλλειμμα ισοζυγίου πληρωμών αποτέλεσαν στο πρόσφατο παρελθόν πηγές πρόκλησης ανησυχιών. Για την επιτυχία των όποιων μέτρων, απαραίτητος είναι, ο συγκροτημένος σχεδιασμός, ώστε να διανοίγονται οι προοπτικές για κατάλληλη εκμετάλλευση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Κύπρου με παραγωγική αναβάθμιση και εκσυγχρονισμό των δομών της κυπριακής οικονομίας. Γνώμονας πρέπει πάντοτε να είναι η διατήρηση της μακροπρόθεσμης δημοσιονομικής κατάστασης σε υγιή πλαίσια. Αυτός είναι και ο μόνος ενδεδειγμένος τρόπος που μπορεί να οδηγήσει στη μετεξέλιξη της σημερινής κρίσης σε αφετηρία για διατηρήσιμη ανάπτυξη του βιοτικού επιπέδου στη χώρα μας. (Κεντρική Τράπεζα Κύπρου, Ιούνιος 2009)

Ανακεφαλαίωση

► Το καλοκαίρι του 2007, ξεσπάει ουσιαστικά η κρίση, προκαλώντας τριγμούς σε όλα τα χρηματιστήρια του κόσμου. Οι κεντρικές τράπεζες με συνεχείς «ενέσεις» ρευστότητας προσπαθούν να «σώσουν» το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα.

► Οι παρεμβάσεις και συνολικά τα σχέδια «διάσωσης» και πιστωτικής διευκόλυνσης από την αμερικανική κυβέρνηση και τη FED ανεβάζουν το συνολικό κόστος περίπου στο 1 τρισ. δολάρια, ενώ σε «ενέσεις» εκατοντάδων δισ. ευρώ προέβησαν τόσο η ΕΚΤ όσο και άλλες κεντρικές τράπεζες σε όλο τον κόσμο.

► Η έλλειψη ρευστότητας οδηγεί σε άνοδο των επιτοκίων δανεισμού των τραπεζών οι οποίες μετακυλίου το κόστος στους δανειολήπτες (1 δισ. ευρώ είναι η επιβάρυνση σύμφωνα με εκτιμήσεις τραπεζικών παραγόντων).

► Το 2008 υπήρξε έτος έντονης αναταραχής στο διεθνές χρηματοοικονομικό περιβάλλον, με επιπτώσεις και στην πραγματική διεθνή οικονομία.

► Η διεθνής οικονομική επιβράδυνση διαφάνηκε κυρίως από το δεύτερο ήμισυ του έτους και αντικατοπτρίστηκε σε φθίνουσα καταναλωτική εμπιστοσύνη, σε μειωμένες εξαγωγές και περιορισμένες επενδυτικές δαπάνες διεθνώς.

► Οι μεγαλύτερες κεντρικές τράπεζες, προχώρησαν σε μειώσεις των βασικών τους επιτοκίων.

► Το 2008 η ΕΚΤ προέβη σε αύξηση κατά 25 μ.β. τον Ιούλιο και ακολούθως σε συνολική μείωση 175 μ.β. στα βασικά της επιτόκια. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ προέβη σε συνολική μείωση 400 μ.β., ενώ η Τράπεζα της Αγγλίας σε μείωση 350 μ.β. καθόλη τη διάρκεια του έτους, η Εθνική Τράπεζα

της Ελβετίας, η Τράπεζα του Καναδά και η Τράπεζα της Σουηδίας προέβησαν τον Οκτώβριο 2008 σε μια πρωτοφανή για τα ιστορικά δεδομένα συντονισμένη μείωση 50 μ.β. σε συνεργασία με τις προαναφερθείσες νομισματικές αρχές.

► Η κρίση είχε ως επακόλουθο τη μεγάλη πτώση στις διεθνείς χρηματιστηριακές αξίες, εν μέσω έντονων ημερήσιων διακυμάνσεων κατά τη διάρκεια του 2008.

► Οι προβλέψεις διεθνών οργανισμών και αναλυτών τον Ιανουάριο 2009 για το 2009 συγκλίνουν προς συρρίκνωση του ΑΕΠ κατά 1,8% στη ζώνη του ευρώ, 1,5% στις ΗΠΑ, 2,4% στο Ηνωμένο Βασίλειο και 2,1% στην Ιαπωνία.

► Όσο αφορά τον πληθωρισμό, οι προβλέψεις για το 2009 κυμαίνονται γύρω στο 1,1% για τη ζώνη του ευρώ, 0,2% για τις ΗΠΑ, 0,6% για το Ηνωμένο Βασίλειο και αποπληθωρισμό της τάξης του 0,8% στην Ιαπωνία.

► Οι κίνδυνοι για τη χρηματοοικονομική σταθερότητα που πηγάζουν από τις συνθήκες στον τομέα των νοικοκυριών, παρόλον ότι κρίνονται ως ελεγχόμενοι, έχουν αυξηθεί τους τελευταίους μήνες. Παρά τη μείωση του ετήσιου ρυθμού αύξησης των τραπεζικών δανείων προς τα νοικοκυριά κατά τους πρώτους μήνες του 2009, τα υψηλά επίπεδα των επιτοκίων των δανείων στην Κύπρο, σε σύγκριση με άλλες χώρες της ζώνης του ευρώ, ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά την ικανότητα των νοικοκυριών να εξυπηρετούν τα δάνειά τους.

► Κατά τους πρώτους τρεις μήνες του 2009, η επιβράδυνση της δραστηριότητας στον εγχώριο τομέα των ακίνητων που είχε ήδη καταγραφεί κατά το δεύτερο εξάμηνο του 2008, φαίνεται να έχει επιταχυνθεί.

Κεφάλαιο 2: Παγκοσμιοποίηση

Η παγκοσμιοποίηση δεν είναι πρόσφατο φαινόμενο. Ο γνωστός στοχαστής I. Wallerstein εντοπίζει το πρώτο παγκόσμιο σύστημα στον 16ο-17ο αιώνα. Σ' αυτή την περίοδο αναδύεται στον ευρωπαϊκό κυρίως χώρο μια διεθνής αγορά όπου τα συμμετέχοντα κράτη ανταγωνίζονταν οικονομικά κατά τέτοιο τρόπο ώστε κανένα δεν κατάφερε να κυριαρχήσει πολιτικά - δεν κατάφερε δηλαδή να αντικαταστήσει τη λογική της ανοιχτής αγοράς με τη διοικητική λογική ενός γραφειοκρατικά οργανωμένου imperium. Κατά τον Wallerstein είναι ακριβώς η δυναμική του πρώτου αυτού παγκόσμιου συστήματος που εξηγεί γιατί η νεωτερικότητα πρωτοεμφανίστηκε στη Δύση και όχι σ' άλλες προηγμένες προβιομηχανικές κοινωνίες όπως η Κίνα. (I. Wallerstein, 1987)

Μια δεύτερη παγκοσμιοποίηση παρατηρούμε στην περίοδο 1860-1914, μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από το άνοιγμα των διεθνών αγορών, την ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων και την εποπτεία του ανοιχτού αυτού συστήματος από την ηγεμονεύουσα τότε Μ. Βρετανία. Με τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο οι ανοιχτές αγορές καταρρέουν, οι αντιμαχόμενες δυνάμεις υψώνουν τα εθνικά τείχη και ο οικονομικός προστατευτισμός κυριαρχεί στις διεθνείς συναλλαγές. Τέλος, στο τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα βλέπουμε ξανά ένα νέο, απότομο άνοιγμα των αγορών, μια πρωτοφανή κινητικότητα του κεφαλαίου και τη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου οικονομικού χώρου υπό την εποπτεία των ΗΠΑ αυτή τη φορά. (I. Wallerstein, 1987)

Αν συγκρίνουμε τώρα τα τρία παγκόσμια συστήματα που ανέφερα πιο πάνω, βλέπουμε ότι στο πρώτο (16ος-17ος αι.) το κέντρο βάρους παραμένει η παραδοσιακή κοινότητα - αφού ούτε το κράτος ούτε οι μηχανισμοί της παγκόσμιας αγοράς διεισδύουν την περιφέρεια μιας χώρας σε βαθμό που να μειώνουν σημαντικά τη σχετική αυτονομία του οικονομικού, πολιτικού, κοινωνικού και πολιτισμικού τοπικισμού που χαρακτήριζε όλες τις προνεωτερικές κοινωνίες. Με την παγκοσμιοποίηση του 1860-1914, το κέντρο βάρους μετατίθεται από το τοπικό στο κρατικό επίπεδο: το κράτος-έθνος, αντίθετα με τα προνεωτερικά κράτη, αποκτά τεχνολογίες και διοικητικά μέσα που του επιτρέπουν να διεισδύσει την περιφέρεια μιας επικράτειας αμβλύνοντας τους παραδοσιακούς τοπικισμούς και συγκεντρώνοντας όχι μόνο τα μέσα παραγωγής αλλά και τα μέσα κυριαρχίας και επιρροής στο

εθνικό κέντρο. Εδώ έχουμε λιγότερο την τοπική και περισσότερο την κρατική αυτονομία, αφού οι παγκόσμιοι μηχανισμοί της αγοράς διεισδύουν μεν τον κρατικό χώρο αλλά όχι σε βαθμό που να αποδυναμώνουν σημαντικά τα εθνικά σύνορα - πράγμα το οποίο συμβαίνει στην τωρινή παγκοσμιοποίηση. (N.Μουζέλης, 2007)

Πράγματι σήμερα το κέντρο βάρους μετατίθεται στο παγκόσμιο επίπεδο αφού οι πολυεθνικές εταιρείες διεισδύουν τον κρατικό και τοπικό χώρο σε βαθμό που ήταν αδιανόητος στις δύο προηγούμενες παγκοσμιοποιήσεις. Αν σκεφτεί κανείς πως μια πολυεθνική, όπως η Sony για παράδειγμα, έχει σήμερα παραρτήματα όχι μόνο στις πρωτεύουσες όλων σχεδόν των χωρών του πλανήτη αλλά και στις περισσότερες πόλεις κάθε χώρας, αντιλαμβάνεται τον βαθμό διεισδυτικότητας του παγκόσμιου κεφαλαίου.

Η τωρινή παγκοσμιοποίηση δεν έχει μόνο μια οικονομική αλλά και μια πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική διάσταση. Αν στον οικονομικό χώρο οι πολυεθνικές εταιρείες είναι κυρίαρχες, στον πολιτικό τα κράτη-έθνη παραμένουν οι κύριοι παίκτες. Η θέση ότι σήμερα το κράτος-έθνος περιθωριοποιείται και ότι μακροπρόθεσμα θα εκλείψει δεν ευσταθεί. Πρόκειται περί μύθου. Το κράτος-έθνος χάνει λειτουργίες στο εσωτερικό της επικράτειας, αλλά αποκτά νέες λειτουργίες στην παγκόσμια αρένα. Και είναι ακριβώς γι' αυτόν τον λόγο που, στην ύστερη νεωτερικότητα, η κρατική μηχανή (σε ό,τι αφορά υλικούς και ανθρώπινους πόρους) δεν μικραίνει αλλά μεγαλώνει. Αρα αυτό που σταδιακά εκλείπει δεν είναι το κράτος αλλά ο κρατισμός: δηλαδή η ικανότητα των κρατικών ελίτ να ελέγχουν εντός των εθνικών συνόρων τις κινήσεις κεφαλαίων, την εγκληματικότητα, τις αυξανόμενες ανισότητες κτλ.

Περνώντας τώρα στον κοινωνικό χώρο, εδώ βλέπουμε τη σημαντική ανάπτυξη παγκόσμιων μη κυβερνητικών οργανώσεων, καθώς και νέων κινημάτων τύπου Σιάτλ και Γένοβας. Αυτού του τύπου οι οργανώσεις/κινήματα παρουσιάζουν ένα δυναμισμό που τα παραδοσιακά συνδικάτα και κόμματα έχουν απολέσει. Αυτό βέβαια δεν σημαίνει πως, όπως πολλοί νομίζουν, τα πρώτα θα αντικαταστήσουν ή περιθωριοποιήσουν τα δεύτερα. Σημαίνει όμως πως μια συνεργασία επί ίσοις όροις μεταξύ των δύο θα μπορούσε να

αναζωογονήσει το κοινωνικό και πολιτικό γίνεσθαι σε εθνική και παγκόσμια κλίμακα. (Διεπιστημονική προσέγγιση, 2003)

Τέλος στον πολιτισμικό χώρο παρατηρούμε μια πρωτοφανή συγκέντρωση των ΜΜΕ στα χέρια ενός μικρού αριθμού μεγιστάνων (π.χ. Μέρντοκ) που επιβάλλουν μια άκρως καταναλωτική κουλτούρα - μια κουλτούρα που διαμορφώνει ταυτότητες και τρόπους ζωής σε πλανητικό επίπεδο. (Γ.Μαυρογένης, 2008)

Η τωρινή παγκοσμιοποίηση και λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού και λόγω των νέων τεχνολογιών έχει οδηγήσει στην παραγωγή τεράστιου πλούτου. Ως γνωστόν αυτός ο πλούτος κατανέμεται κατά εξαιρετικά άνισο τρόπο. Οι εντεινόμενες ανισότητες, ενδοκρατικές και διακρατικές, έχουν οδηγήσει σε μια τερατώδη κατάσταση όπου λίγα άτομα, που δεν λογοδοτούν σε κανένα, κατέχουν πόρους οι οποίοι ξεπερνούν το εθνικό προϊόν μικρών τριτοκοσμικών χωρών.

Από την άλλη μεριά, αν οι πλούσιοι γίνονται συνεχώς πλουσιότεροι, οι απόλυτα φτωχοί δεν γίνονται φτωχότεροι. Λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της Κίνας και της Ινδίας το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της απόλυτης φτώχειας αρχίζει να μειώνεται σημαντικά. Ετσι, ενώ το 1970 αυτό το ποσοστό ήταν 38%, το 1992 κατέβηκε στο 25% περίπου. Αρα η θέση ότι ο παραγόμενος παγκόσμιος πλούτος δεν διαχέεται καθόλου προς τη βάση της κοινωνικής πυραμίδας δεν ευσταθεί. Βέβαια σε χώρες (κυρίως αφρικανικές) που δεν διαθέτουν κατάλληλες υποδομές παρατηρούμε μείωση παρά αύξηση της απόλυτης φτώχειας. Επιπλέον δεν υπάρχει αμφιβολία ότι στις σημερινές τεχνολογικές συνθήκες ένα λιγότερο νεο-φιλελεύθερο, πιο σοσιαλδημοκρατικό σύστημα παγκόσμιας διακυβέρνησης θα μπορούσε να εξαλείψει παντελώς το φαινόμενο της απόλυτης φτώχειας, δηλαδή την κατάσταση όπου ένα σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού της Γης ζει σε συνθήκες υποσιτισμού, έλλειψης καθαρού νερού, μεγάλης παιδικής θνησιμότητας και πολύ χαμηλού προσδοκώμενου ορίου ζωής. (Ν.Μουζέλης, 2007)

Θρυλούνται πολλά για την καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση. Λέγεται ότι στα χρόνια του επάρατου νεοφιλελευθερισμού «οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι και οι φτωχοί, φτωχότεροι», ότι οι ασθένειες μαστίζουν τον

κόσμο, ότι οι πόλεμοι πληθαίνουν, ότι η ρύπανση σκοτώνει τον πλανήτη, ότι γενικώς η νέα τάξη πραγμάτων μάς έχει φέρει στο χείλος της Αποκάλυψης. Αυτή όμως δεν είναι καν η μισή αλήθεια. Σύμφωνα με την έκθεση, «Η κατάσταση του μέλλοντος» (State of the Future) που εκδίδει κάθε χρόνο ο ΟΗΕ, ο κόσμος δεν πάει από το κακό στο χειρότερο. Σε κάποιους τομείς πάει καλύτερα και σε κάποιους χειρότερα. Η εισαγωγή της έκθεσης είναι ενδεικτική: το 2006 «οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο είναι πιο υγιείς, πιο πλούσιοι, πιο μορφωμένοι, πιο ειρηνικοί, πιο δικτυωμένοι και ζουν περισσότερο. Την ίδια στιγμή ο κόσμος έγινε πιο ζεστός, έχει μεγαλύτερη διαφθορά, στριμώχνεται στις πόλεις και παρά το γεγονός ότι οι πόλεμοι μειώνονται γίνεται πιο επικίνδυνος». (J.Glenn και T.Gordon, 2007)

Η εισαγωγή της έκθεσης είναι ενδεικτική: το 2006 «οι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο είναι πιο υγιείς, πιο πλούσιοι, πιο μορφωμένοι, πιο ειρηνικοί, πιο δικτυωμένοι και ζουν περισσότερο.

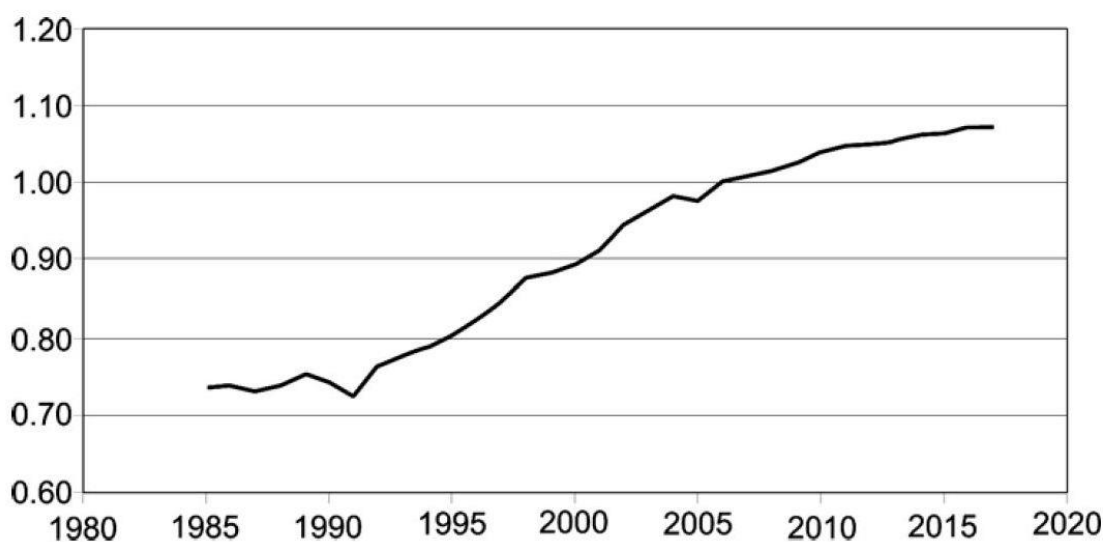
Σύμφωνα με την έκθεση οι πλούσιοι γίνονται πλουσιότεροι, αλλά οι φτωχοί γίνονται λιγότεροι. Έτσι οι μεγάλες ανισότητες παραμένουν: το 2% του παγκόσμιου πληθυσμού κατέχει το 50% του παγκόσμιου πλούτου, ενώ το φτωχότερο 50% κατέχει μόνο το 1%. Από την άλλη όμως η απόλυτη φτώχεια μειώνεται, παρά το γεγονός ότι ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξάνεται: το 1981 το 40% του παγκόσμιου πληθυσμού ζούσε με 1\$ την ημέρα, σήμερα έχει πέσει στο 25% για να φτάσει στο 10% το 2015 (οι τιμές είναι αποπληθωρισμένες). Η παιδική θνησιμότητα επίσης μειώνεται, και μάλιστα με ταχύτερους ρυθμούς στον υπανάπτυκτο κόσμο. Στον Τρίτο Κόσμο το 1980 πέθαιναν 118/1.000 παιδιά κάτω των 5 ετών, σήμερα 76/1.000. Από το 1970 και μετά το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται κατά 4 μήνες ανά έτος! Κυρίως επειδή οι άνθρωποι στις υπανάπτυκτες και αναπτυσσόμενες χώρες ζουν περισσότερο. Αυτό συντελεί στην πληθυσμιακή έκρηξη, η οποία όμως έχει ημερομηνία λήξης. Σύμφωνα με τις προβολές των μελετητών τα 6,5 δισ. του πληθυσμού θα φτάσουν τα 9 δισ. το 2050 για να μειωθούν ταχύτατα μέχρι το 2100, φτάνοντας πιθανότατα τα 5,5 δισ. ανθρώπων. (J.Glenn και T.Gordon, 2007)

Το γενικό συμπέρασμα της έκθεσης, είναι ότι η ανθρωπότητα σε κάποια πράγματα τα πάει καλύτερα και σε κάποια χειρότερα. Το 2006 η

παγκόσμια οικονομία αναπτύχθηκε σε ποσοστό 5,4% (το παγκόσμιο προϊόν έφτασε τα 66 τρισ. δολάρια) και το κατά κεφαλήν εισόδημα κατά 4,3% (επειδή ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξήθηκε κατά 1,1%).

Το σημαντικό όμως είναι ότι η φτώχεια μειώνεται, οι άνθρωποι ζουν περισσότερο και λιγότερες μανάδες θρηνούν τα παιδιά τους. Αν μάλιστα δούμε τον συνολικό δείκτη SOFI (που είναι το αποτέλεσμα της στάθμισης 29 δεικτών για την ευημερία των ανθρώπων στον κόσμο) ο κόσμος γίνεται σίγουρα καλύτερος. Για τους περισσότερους, ακόμη και για εκείνους που γκρινιάζουν. (Π. Μονδραβέλη, 2007, J.Glenn και T.Gordon, 2007)

SOFI 2007

(J.Glenn και T.Gordon, 2007)

Αν και πολλοί κατηγορούν τις πολιτισμικές αλλαγές που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση, φαίνεται ότι αυτές οι πολιτισμικές αλλαγές είναι αναγκαίες για να επιτευχθούν οι παγκόσμιες προκλήσεις. Το συμπέρασμα της έκθεσης του ΟΗΕ που υπογράφεται από τους Jerome C. Glenn και Theodore J. Gordon είναι απλό και καταλυτικό: «Αν και πολλοί κατηγορούν τις πολιτισμικές αλλαγές που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση, φαίνεται ότι αυτές οι πολιτισμικές αλλαγές είναι αναγκαίες για να επιτευχθούν οι παγκόσμιες προκλήσεις. Η ανάπτυξη της δημοκρατίας στον κόσμο απαιτεί πολιτισμικές αλλαγές. Η εξάλειψη του έιτζ χρειάζεται αλλαγές στην κουλτούρα των ανθρώπων. Η αειφόρος ανάπτυξη προϋποθέτει την πολιτισμική αλλαγή. Το ίδιο χρειάζεται για να τελειώσει η βία κατά των γυναικών και οι εθνικές συγκρούσεις. Τα

εργαλεία της παγκοσμιοποίησης, όπως είναι το Internet, το παγκόσμιο εμπόριο, οι διεθνικές συμφωνίες και το διεθνές outsourcing, πρέπει να χρησιμοποιηθούν με τρόπο που να βοηθήσουν τα έθνη να προσαρμοστούν σε μια νέα κατάσταση, που θα διατηρήσουν τα μοναδικά τους χαρακτηριστικά, αλλά ταυτόχρονα θα βελτιώσουν τον βίο των ανθρώπων» (Π. Μονδραβέλη, 2007)

Ωφέλη που κερδίθηκαν μέσα από την παγκοσμιοποίηση

Προσδόκιμο ζωής

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας το προσδόκιμο της ζωής από τα 48 χρόνια που ήταν το 1955, θα φτάσει τα 73 χρόνια το 2025. Κυρίως λόγω της ανόδου στον Τρίτο Κόσμο.

Παιδική θνησιμότητα

Το 1990 πέθαιναν στον Τρίτο Κόσμο 109 ανά 1.000 παιδιά έως πέντε ετών. Το σημερινό ποσοστό είναι 61 τοις χιλίοις.

Αναλφαβητισμός

Σύμφωνα με την UNESCO, το 1970 το ποσοστό των αναλφάβητων ενηλίκων στον κόσμο ήταν 37%. Σήμερα μόνο 18% δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση. Τα 2/3 αυτών είναι γυναίκες και αφορά χώρες που η εκπαίδευση γυναικών θεωρείται «αμάρτημα».

Δημοκρατία

Ο αριθμός των δημοκρατικών χωρών αυξήθηκε τα τελευταία τριάντα χρόνια από 46 σε 90. Παρ' όλα αυτά, μόνο το 46% του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σε καθεστώς ελευθερίας.

Πόλεμοι

Η προφητεία του Economist ότι δεν θα υπάρξει ποτέ πολεμική σύγκρουση μεταξύ χωρών που έχουν McDonalds μοιάζει να επιβεβαιώνεται. Το 1991 γίνονταν 52 πόλεμοι σε όλο τον κόσμο, πέρυσι 31. Ακόμη και η Αφρική, ζει πιο ειρηνικά. Σήμερα υπάρχουν πέντε ένοπλες συγκρούσεις έναντι 16 (το ανώτατο) του 2002.

Ισότητα φύλων

Σύμφωνα με το Διεθνές Γραφείο Εργασίας, η ισότητα των δύο φύλων προχωρά αργά, αλλά σταθερά. Το 1995 οι γυναίκες κατείχαν μόνο το 25,6% των υψηλών θέσεων στην πολιτική και στις επιχειρήσεις. Σήμερα αυτό το ποσοστό έχει φτάσει στο 28,3%. Η πολιτική όμως δεν ακολουθεί με την ταχύτητα που κινείται ο κόσμος. Ενώ το 57% των εργαζομένων είναι γυναίκες, μόνο 17% από τα μέλη όλων των Κοινοβουλίων του ελεύθερου κόσμου είναι γυναίκες.

Διαδίκτυο

Ενα δισεκατομμύριο άνθρωποι (17,5% του παγκόσμιου πληθυσμού) είναι σήμερα συνδεδεμένοι στο internet. Οι νέες τεχνολογίες επεκτείνονται ταχύτατα στον Τρίτο Κόσμο και οι παραγγελίες του «υπολογιστή των 100 δολαρίων» (θα κοστίζει, για την ακρίβεια, 178\$) δείχνουν ότι θα πρέπει να περιμένουμε έκρηξη στις συνδέσεις.

Αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης στην ανθρωπότητα

Φαινόμενο θερμοκηπίου

Η οικονομική ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου έχει σοβαρό περιβαλλοντικό κόστος. Η Κίνα μόνο καίει 2 δισ. τόνους κάρβουνου τον χρόνο και μέχρι το 2016 θα φτάσει τους 4 δισ. τόνους. Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα αυξήθηκαν την περίοδο 2000-2004 περισσότερο από τις χειρότερες προβλέψεις των επιστημόνων, κάτι που τους κάνει να πιστεύουν ότι τα αέρια που συντελούν στη δημιουργία του θερμοκηπίου θα αυξηθούν κατά 25 - 90% μέχρι το 2030. Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα το 2006 έμειναν σταθερές στην Ε.Ε., μειώθηκαν κατά 1,4% στις ΗΠΑ, αλλά αυξήθηκαν αλματωδώς στην Κίνα σε σημείο να υπερβαίνει τις εκπομπές από τις ΗΠΑ κατά 8%.

Διαφθορά

Δύο από τα 66 τρισ. του πλούτου που παράγεται παγκοσμίως ελέγχεται από το οργανωμένο έγκλημα. Οι δωροδοκίες κυβερνητικών αξιωματούχων και δημόσιων λειτουργών το περασμένο έτος υπολογίζονται στο αστρονομικό ποσό του ενός τρισεκατομμυρίων δολαρίων. Από αυτό το ποσό 20 - 40 δισ. δολάρια είναι δωροδοκίες πολιτικών σε αναπτυσσόμενες χώρες και 60 - 80 δισ. σε αναπτυγμένες.

Σκλαβοπάζαρα

Σήμερα υπάρχουν περισσότεροι σκλάβοι στον κόσμο, απ' όσους υπήρχαν ποτέ στην ιστορία του ανθρώπινου γένους, ακόμη και από τον 18ο αιώνα που το αφρικανικό δουλεμπόριο είχε φτάσει στο αποκορύφωμά του. Υπολογίζεται ότι σήμερα 12,3 - 27 εκατ. (κυρίως) γυναίκες της Ανατολικής Ασίας στερούνται των βασικών τους δικαιωμάτων.

Ψηφιακή αποθήκευση

Όσο κι αν φανεί περίεργο, ένα από τα βασικά προβλήματα που θα αντιμετωπίσει άμεσα η ανθρωπότητα είναι η ψηφιακή αποθήκευση των δεδομένων που θα παράγει. Σύμφωνα με την International Data Corporation, το 2006 ο κόσμος παράγαγε 161 δισ. γιγαμπάιτ πληροφορίας ενώ είχε χώρους αποθήκευσης 185 δισ. γιγαμπάιτ. Με την διασύνδεση όλων και περισσότερων ανθρώπων στο διαδίκτυο, την έλευση του YouTube, και των καμερών επιτήρησης, την εξέλιξη των αρχείων του δημοσίου και ιδιωτικών επιχειρήσεων το 2010 θα χρειαστούν αποθηκευτικοί χώροι 988 δισ. γιγαμπάιτ ενώ θα υπάρχουν διαθέσιμα μόνο 601 δισ. Το ένα τρίτο της ψηφιακής ανθρώπινης γνώσης θα χαθεί για πάντα. (B. Zygmunt, 2004)

SOFI: Ο δείκτης προόδου του κόσμου

Το 2000 οι 189 χώρες του ΟΗΕ έθεσαν οκτώ φιλόδοξους στόχους (μείωση της παγκόσμιας φτώχειας, του αναλφαριθμητισμού, της παιδικής θνησιμότητας, της μόλυνσης του περιβάλλοντος, προώθηση της ισότητας, των παγκόσμιων συνεργασιών κ.λ.π) που θα πρέπει να επιτύχει η ανθρωπότητα μέχρι το 2015. Αυτοί οι στόχοι αναλύθηκαν σε 48 δράσεις οι οποίες μετρώνται ανα έτος για να δούμε πόσο επιτυγχάνονται οι στόχοι.

Εικοσιενιά δείκτες σταθμίζονται για να δημιουργήσουν το State Of the Future Index (SOFI). Είναι δείκτες που δείχνουν διάφορες πτυχές της ανθρώπινης δραστηριότητας (π.χ. το ποσοστό όσων έχουν πρόσβαση σε πόσιμο νερό, τον αναλφαριθμητισμό, την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, διαθεσιμότητα τροφής, ποσοστό ανθρώπων που ψηφίζουν, ποσοστό δασών, αριθμό προσφύγων κ.λ.π.) με διαφορετικό βάρος. Ο δείκτης SOFI με λίγα λόγια είναι ο δείκτης προόδου της ανθρωπότητας. Και παρά όσα λέγονται είναι ανοδικός. (Π. Μονδραβέλη, 2007)

Ανακεφαλαίωση

Το να είσαι υπέρ ή κατά της παγκοσμιοποίησης είναι το ίδιο άτοπο όσο και το να υποστηρίζεις ότι είσαι υπέρ ή κατά της βροχής. Πρόκειται για ένα φυσικό φαινόμενο που δημιούργησε η τεχνολογία και δεν πρόκειται να φύγει μόνο και μόνο επειδή δεν μας αρέσει ή δεν μας εξυπηρετεί.

Πρέπει όμως να αγωνιστούμε υπέρ μιας δίκαιης παγκοσμιοποίησης που θα πραγματοποιηθεί για το καλό των λαών και όχι για τα συμφέροντα των επιχειρήσεων. Δυστυχώς, μέχρι σήμερα κάτι τέτοιο δεν φαίνεται να συμβαίνει και οι πολέμιοι της παγκοσμιοποίησης μοιάζουν με τους αγανακτισμένους κολίγους του μεσαίωνα που επαναστατούσαν μεν κατά του φεουδάρχη (πολλές φορές με μεγάλη βιαιότητα), αλλά δεν καταλάβαιναν ούτε τι χρειαζόντουσαν, ούτε ποιος ήταν ο καλύτερος τρόπος για να υπερασπιστούν τα συμφέροντά τους. (Γι' αυτό και τελικά δεν νίκησαν ποτέ και χρειάστηκε η εμφάνιση των αστών για να γκρεμιστεί οριστικά η φεουδαρχία).

► Τα εργαλεία της παγκοσμιοποίησης, όπως είναι το Internet, το παγκόσμιο εμπόριο, οι διεθνικές συμφωνίες και το διεθνές outsourcing, πρέπει να χρησιμοποιηθούν με τρόπο που να βοηθήσουν τα έθνη να προσαρμοστούν σε μια νέα κατάσταση, που θα διατηρήσουν τα μοναδικά τους χαρακτηριστικά, αλλά ταυτόχρονα θα βελτιώσουν τον βίο των ανθρώπων».

► Το πρώτο παγκόσμιο σύστημα εντοπίζεται στον 16ο-17ο αιώνα. Σ' αυτή την περίοδο αναδύεται στον ευρωπαϊκό κυρίως χώρο μια διεθνής αγορά όπου τα συμμετέχοντα κράτη ανταγωνίζονταν οικονομικά κατά τέτοιο τρόπο ώστε κανένα δεν κατάφερε να κυριαρχήσει πολιτικά - δεν κατάφερε δηλαδή να αντικαταστήσει τη λογική της ανοιχτής αγοράς με τη διοικητική λογική ενός γραφειοκρατικά οργανωμένου imperium.

► Μια δεύτερη παγκοσμιοποίηση παρατηρούμε στην περίοδο 1860-1914, μια περίοδο που χαρακτηρίζεται από το άνοιγμα των διεθνών αγορών, την

ελεύθερη διακίνηση των κεφαλαίων και την εποπτεία του ανοιχτού αυτού συστήματος από την ηγεμονεύουσα τότε Μ. Βρετανία.

► Με τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο οι ανοιχτές αγορές καταρρέουν, οι αντιμαχόμενες δυνάμεις υψώνουν τα εθνικά τείχη και ο οικονομικός προστατευτισμός κυριαρχεί στις διεθνείς συναλλαγές.

► Στο τελευταίο τέταρτο του 20ού αιώνα βλέπουμε ξανά ένα νέο, απότομο άνοιγμα των αγορών, μια πρωτοφανή κινητικότητα του κεφαλαίου και τη διαμόρφωση ενός παγκόσμιου οικονομικού χώρου υπό την εποπτεία των ΗΠΑ αυτή τη φορά.

► Η τωρινή παγκοσμιοποίηση δεν έχει μόνο μια οικονομική αλλά και μια πολιτική, κοινωνική και πολιτισμική διάσταση.

► Η τωρινή παγκοσμιοποίηση και λόγω του διεθνούς ανταγωνισμού και λόγω των νέων τεχνολογιών έχει οδηγήσει στην παραγωγή τεράστιου πλούτου, ως γνωστόν αυτός ο πλούτος κατανέμεται κατά εξαιρετικά άνισο τρόπο.

► Αν οι πλούσιοι γίνονται συνεχώς πλουσιότεροι, οι απόλυτα φτωχοί δεν γίνονται φτωχότεροι. Λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της Κίνας και της Ινδίας το ποσοστό των ανθρώπων που ζουν κάτω από το όριο της απόλυτης φτώχειας αρχίζει να μειώνεται σημαντικά. Έτσι, ενώ το 1970 αυτό το ποσοστό ήταν 38%, το 1992 κατέβηκε στο 25% περίπου.

► Οι μεγάλες ανισότητες παραμένουν: το 2% του παγκόσμιου πληθυσμού κατέχει το 50% του παγκόσμιου πλούτου, ενώ το φτωχότερο 50% κατέχει μόνο το 1%.

► Η παιδική θνησιμότητα επίσης μειώνεται, και μάλιστα με ταχύτερους ρυθμούς στον υπανάπτυκτο κόσμο.

► Στον Τρίτο Κόσμο το 1980 πέθαιναν 118/1.000 παιδιά κάτω των 5 ετών, σήμερα 76/1.000.

► Από το 1970 και μετά το προσδόκιμο ζωής αυξάνεται κατά 4 μήνες ανά έτος.

► Σύμφωνα με τις προβολές των μελετητών τα 6,5 δισ. του πληθυσμού θα φτάσουν τα 9 δισ. το 2050 για να μειωθούν ταχύτατα μέχρι το 2100, φτάνοντας πιθανότατα τα 5,5 δισ. ανθρώπων.

► Το 2006 η παγκόσμια οικονομία αναπτύχθηκε σε ποσοστό 5,4% (το παγκόσμιο προϊόν έφτασε τα 66 τρισ. δολάρια) και το κατά κεφαλήν εισόδημα κατά 4,3% (επειδή ο παγκόσμιος πληθυσμός αυξήθηκε κατά 1,1%).

► **Ωφέλη που κερδίθηκαν μέσα από την παγκοσμιοποίηση**

Προσδόκιμο ζωής : Το προσδόκιμο της ζωής από τα 48 χρόνια που ήταν το 1955, θα φτάσει τα 73 χρόνια το 2025.

Παιδική θνησιμότητα : Το 1990 πέθαιναν στον Τρίτο Κόσμο 109 ανά 1.000 παιδιά έως πέντε ετών. Το σημερινό ποσοστό είναι 61 τοις χιλίοις.

Αναλφαβητισμός : Το 1970 το ποσοστό των αναλφάβητων ενηλίκων στον κόσμο ήταν 37%. Σήμερα μόνο 18% δεν γνωρίζουν γραφή και ανάγνωση.

Δημοκρατία : Ο αριθμός των δημοκρατικών χωρών αυξήθηκε τα τελευταία τριάντα χρόνια από 46 σε 90.

Πόλεμοι : Το 1991 γίνονταν 52 πόλεμοι σε όλο τον κόσμο, πέρυσι 31. Ακόμη και η Αφρική, ζει πιο ειρηνικά. Σήμερα υπάρχουν πέντε ένοπλες συγκρούσεις έναντι 16 (το ανώτατο) του 2002.

Ισότητα φύλων : Η ισότητα των δύο φύλων προχωρά αργά, αλλά σταθερά. Το 1995 οι γυναίκες κατείχαν μόνο το 25,6% των υψηλών θέσεων. Σήμερα αυτό το ποσοστό έχει φτάσει στο 28,3%.

Διαδίκτυο : Ένα δισεκατομμύριο άνθρωποι (17,5% του παγκόσμιου πληθυσμού) είναι σήμερα συνδεδεμένοι στο internet. Οι νέες τεχνολογίες επεκτείνονται ταχύτατα.

► Αρνητικές συνέπειες της παγκοσμιοποίησης στην ανθρωπότητα

Φαινόμενο θερμοκηπίου : Η οικονομική ανάπτυξη του Τρίτου Κόσμου έχει σοβαρό περιβαλλοντικό κόστος. Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα αυξήθηκαν την περίοδο 2000-2004 περισσότερο από τις χειρότερες προβλέψεις των επιστημόνων, κάτι που τους κάνει να πιστεύουν ότι τα αέρια που συντελούν στη δημιουργία του θερμοκηπίου θα αυξηθούν κατά 25 - 90% μέχρι το 2030.

Διαφθορά : Δύο από τα 66 τρισ. του πλούτου που παράγεται παγκοσμίως ελέγχεται από το οργανωμένο έγκλημα.

Σκλαβοπάζαρα : Σήμερα υπάρχουν περισσότεροι σκλάβοι στον κόσμο, απ' όσους υπήρχαν ποτέ στην ιστορία του ανθρώπινου γένους.

Ψηφιακή αποθήκευση

Κεφάλαιο 3: Διεθνείς οικονομικές σχέσεις

Στη σύγχρονη εποχή, περισσότερο από ποτέ, οι εθνικές αγορές αγαθών, υπηρεσιών και συντελεστών παραγωγής είναι αλληλένδετες και αλληλεξαρτώμενες έχοντας ως αποτέλεσμα και οι εθνικές οικονομίες να βρίσκονται σε αντίστοιχη αλληλεξάρτηση. Με αυτό το τρόπο, οικονομικές μεταβολές σε μια εγχώρια αγορά μεταδίδονται στη διεθνή οικονομική σκηνή, επηρεάζοντας τις τιμές των αγαθών, των πρώτων υλών και των συντελεστών παραγωγής. Αυτό είναι ιδιαίτερα εμφανές στις παγκοσμιοποιημένες χρηματοοικονομικές αγορές, όπου κάθε αλλαγή σε μια εγχώρια αγορά ή οικονομία επηρεάζει στιγμιαία το παγκόσμιο οικονομικό γίγνεσθαι. Οι σύγχρονοι μάντζερ που αναπτύσσουν και δαστηριοποιούν τις επιχειρήσεις τους μέσα στις διαρκώς μεταβαλλόμενες συνθήκες του διεθνούς οικονομικού περιβάλλοντος χρειάζεται να έχουν άριστη γνώση των διεθνών οικονομικών σχέσεων. (Γ. Αγιομυργιανάκης, Μ. Βλάσσης και Η. Thompson, 2005)

Οι αγορές σήμερα είναι ανοικτές στο διεθνή ανταγωνισμό. Οι μάντζερ μιλρών, μεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων είναι υποχρεωμένοι να εργάζονται καθημερινά μέσα σε ένα πολύπλοκο διεθνές οικονομικό περιβάλλον. Αν το δούμε σφαιρικά θα συμπεράνουμε ότι όντως από τις πρώτες ύλες, τα ημι-επεξεργασμένα αγαθά, τα τελικά αγαθά και από τις υπηρεσίες ως το κεφάλαιο και την εργασία, όλα κινούνται σε όλο τον κόσμο με συνεχώς αυξανόμενους ρυθμούς. Λόγω ακριβώς αυτή της αυξανόμενης κίνησης που παρατηρείται στα αγαθά, τις υπηρεσίες και στους συνετελεστές παραγωγής, κάθε μεταβολή στην εγχώρια οικονομία αντανάκλαται και στον υπόλοιπο κόσμο. Αυτή η αλληλεξάρτηση των σύγχρονων οικονομιών περιπλέκει τη διαδικασία λήψης επιχειρηματικών αποφάσεων και αναδεικνύει μια σειρά παραγόντων που πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν κατά τη λήψη μιας οποιασδήποτε απόφασης. Σύμφωνα με τις αρχές της διεθνούς οικονομικής, οι φορείς οικονομικής δραστηριότητας πρέπει να σκέφτονται παγκόσμια, αλλά να δρούν τόσο σε διεθνές επίπεδο όσο και τοπικά. Είναι καθοριστικό οι οικονομικοί φορείς να αντιλαμβάνονται τις τάσεις και να βλέπουν τις αλλαγές στην παγκόσμια οικονομία αλλά ταυτόχρονα να βελτιώνουν συνεχώς την ανταγωνιστικότητα

της επιχείρησης υιοθετώντας καλύτερη τεχνολογία, καλύτερο μάνατζμεντ, καλύτερες τεχνικές μάρκετινγκ κ.λ.π. (Δ.Χριστοδούλου, Χ. Νίκας 2004)

- Ο ρόλος που διαδραματίζει το διεθνές εμπόριο στην παγκόσμια οικονομία και στο πώς επηρεάζει τις εγχώριες αγορές. Καθώς οι σύγχρονες αγορές είναι ανοικτές στο διεθνή ανταγωνισμό, οι χώρες είναι αναγκασμένες να προσαρμόζονται συνεχώς στις μεταβαλλόμενες σιθενείς οικονομικές συνθήκες. Η διάρθρωση της παραγωγής και του διεθνούς εμπορίου εξαρτώνται από την ανταγωνιστικότητα της χώρας στη διεθνή οικονομική σκηνή. Η ανταγωνιστικότητα της κάθε χώρας, με τη σειρά της, βασίζεται στην αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος, σύμφωνα με την οποία εξασφαλίζεται αποδοτικότερη χρήση των φυσικών πόρων καθώς και υψηλότερη παραγωγή, διαθέσιμη προς κατανάλωση σε παγκόσμιο επίπεδο. (Γ. Αγιομυργιανάκης, Μ. Βλάσσης και Η. Thompson, 2005)
- Το συγκριτικό πλεονέκτημα αναλύεται περισσότερο με την εισαγωγή της έννοιας της **Καμπύλης Παραγωγικών Δυνατοτήτων** (Production Possibility Frontier –PPF) ή **Καμπύλη Μετασχηματισμού**. Εδώ εμπλέκονται άλλοι παρονομαστές όπως βελτίωση στη τεχνολογία παραγωγής και οικονομική ανάπτυξη και μπορούν να υπολογιστούν τα πραγματικά οφέλη από το εμπόριο. Μπορεί να αναλυθεί η σχέση μεταξύ των διεθνών τιμών στα αγαθά και στους μισθούς (μια βελτίωση στους εγχώριους μισθούς μπορεί να επέλθει είτε από αύξηση του όγκου του εμπορίου είτε από βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας).(W. Nordhaus, 2004)
- Ο προστατευτισμός περιορίζει τα οφέλη από την εφαρμογή της θεωρίας του συγκριτικού πλεονεκτήματος, της εξειδίκευσης και του ελεύθερου εμπορίου. Ο προστατευτισμός περιορίζει το διεθνές εμπόριο μειώνοντας έτσι το εθνικό εισόδημα και καθιστώντας τη κατανομή του πιο άνιση. Υπάρχουν ομάδες πληθυσμού που είναι δυνατόν να επωφελούνται από πολιτικές προστατευτισμού και γι'αυτό το λόγω είναι καλά οργανωμένες

ώστε να έχουν την δύναμη να ασκούν πιέσεις και να έχουν επιρροή στη λήψη των σχετικών πολιτικών αποφάσεων.

- Η διαμόρφωση των διθνών τιμών και ο όγκος του διεθνούς εμπορίου επηρεάζονται από διάφορους παράγοντες και πιο συγκεκριμένα οι οικονομικές συνθήκες που διαμορφώνονται μεταξύ μεγάλων εμπορικών εταιριών. Το παίγνιο που λαμβάνει χώρα ανάμεσα στους μεγάλους εμπορικούς εταίρους αναλύεται με τη βοήθεια **καμπυλών προσφοράς**, και μπορούμε να δούμε τις επιπτώσεις του προστατευτισμού σε παγκόσμιο επίπεδο. (Γ. Αγιομυργιανάκης, Μ. Βλάσσης και Η. Thompson, 2005)
- Θεμελιώδη ρόλο κατέχει η διάρθρωση της παραγωγής και της κατανάλωσης για το διεθνές εμπόριο και τη κατανομή του εισοδήματος.
- Πιο πέρα σημαντική είναι η διεθνής κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής στη παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Οι συντελεστές παραγωγής μετακινούνται διεθνώς αναζητώντας καλύτερες αμοιβές. Η κινητικότητα τεραστίων κεφαλαίων καθώς και οι μετακινήσεις μεγάλου όγκο εργατικού δυναμικού επηρεάζουν τόσο την οικονομία της χώρας προέλευσης όσο και αυτήν της χώρας υποδοχής. Η διεθνής κινητικότητα των συντελεστών παραγωγής συνεπάγεται οφέλη για κάποιες χώρες και απώλειες για κάποιες άλλες, ενώ είναι δυνατόν να επιφέρει αλλαγές τόσο στη μορφή του εμπορίου όσο και στις παραγωγικές δυνατότητες μιας χώρας.
- Δεδομένου ότι τα εθνικά σύνορα, συμπεριλαμβανομένων και των ανεξάρτητων εθνικών μέτρων πολιτικής, αντιπροσοπεύουν εμπόδια τα οποία σε γενικές γραμμές μειώνουν την παγκόσμια οικονομική αποτελεσματικότητα, η διαδικασία της διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης περιλαμβάνει οτιδήποτε ενδέχεται να εξασθενεί αυτά τα εμπόδια. (Γ. Αγιομυργιανάκης, Μ. Βλάσσης και Η. Thompson, 2005)
- Στο **Ισοζύγιο Πληρωμών** (Balance of Payments – BoP) καταγράφεται το σύνολο των διεθνών συναλλαγών μιας χώρας

με τον υπόλοιπο κόσμο. Έλλειμα ή πλεόνασμα του ισοζυγίου πληρωμών υποδεικνύει πιθανές μεταβολές στις συναλλαγματικές ισοτιμίες, στη διάρθρωση της εγχώριας παραγωγής και της απασχόλησης, καθώς και στην κυβερνητική πολιτική που είναι κατάλληλη για τη διόρθωση τυχών ανισοροπιών. (H. Stein, 1993)

Κεφάλαιο 4: Διεθνές Εμπόριο

Η ανάγκη του Διεθνούς Εμπορίου.

Το μέγεθος του Διεθνούς Εμπορίου είναι ένας σημαντικός δείκτης της σημερινής αλληλεξάρτησης των διαφορετικών κρατών. Η συμμετοχή του διεθνούς εμπορίου σαν μέρος του παγκόσμιου οικονομικού αποτελέσματος έχει διπλασιαστεί από αυτό του 1945 φτάνοντας τα \$ 2,3 τρις Στατιστικά Στοιχεία '95. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει σήμερα από μόνο του, πόσο περισσότερο εξαρτώμενα είναι τα κράτη σήμερα από οποιαδήποτε άλλη περίοδο του παρελθόντος. Το σύγχρονο χαρακτηριστικό στην αύξηση των διεθνών συναλλαγών είναι ο ολοένα αυξανόμενος ρόλος των επιχειρηματικών ομίλων που οι ανταλλαγές τους σε όγκο συνεισφέρουν περισσότερο από το 60% στο σύνολο των ανταλλαγών (Γ.Πανηγυράκης,1999).

Για το στέλεχος του Διεθνούς Marketing η γνώση κι η κατανόηση του τρόπου λειτουργίας του διεθνούς εμπορίου είναι ένα σημαντικό εφόδιο γιατί είναι απαραίτητο τόσο για τη βελτίωση των οικονομικών αποτελεσμάτων μιας επιχείρησης ή ενός κράτους, όσο και για λόγους της ίδιας της επιβίωσης τους.

Η ερμηνεία του φαινομένου των διεθνών ανταλλαγών βασίζεται στα λόγια του A.Smith ,που δίνει και τις βάσεις της σημασίας του συγκριτικού πλεονεκτήματος (competitive advantage) σύμφωνα με το οποίο η μεγαλύτερη πηγή ευημερίας για τα διάφορα έθνη είναι η εφαρμογή της εξειδίκευσης, η διεθνής κατανομή της εργασίας και οι ανταλλαγές.(A. Smith, 1776)

Η εξειδίκευση φέρνει μεγαλύτερη αποδοτικότητα και παραγωγικότητα. Μια τέτοια εξειδίκευση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα Έθνη, αφού το κάθε ένα απ' αυτά έχει διαφορετικούς σε ποσότητα και ποιότητα πόρους (ανθρώπινο δυναμικό ,φυσικοί πόροι) όπως επίσης και διαφορετική δυνατότητα παραγωγής αγαθών (προϊόντων και υπηρεσιών). Επομένως , το διεθνές εμπόριο δε είναι μόνο ένα φυσικό αποτέλεσμα των διαφορετικών δυνατοτήτων των επι μέρους κρατών ,αλλά και μια διεργασία που θα πρέπει να επιδιώκεται με ιδιαίτερο τρόπο αφού συμβάλλει στην παγκόσμια άνοδο του οικονομικού επιπέδου. (Γ.Πανηγυράκης,1999).

Η ολοένα μεγαλύτερη αύξηση του όγκου των διεθνών ανταλλαγών απαιτεί από το στέλεχος marketing εκτός των άλλων και την κατανόηση της μελλοντικής του πορείας. Πορείας που με πολλούς άμεσους και έμμεσους τρόπους θα επηρεάσει τον εξαγωγικό / διεθνή προσανατολισμό μιας επιχείρησης ή ενός κλάδου. Οι κυριότερες μεταβλητές που επιρεάζουν το μέλλον του διεθνούς εμπορίου είναι :

(α) Η Πληθυσμιακή και Εισοδηματική Αύξηση.

Η πληθυσμιακή αύξηση του πλανήτη μας και του κατά κεφαλήν εισοδήματος είναι ένας θετικός παράγοντας για τη μελλοντική εξέλιξη του εμπορίου και των διεθνών ανταλλαγών. Μεγαλύτερες αγορές με υψηλότερα εισοδήματα σημαίνει αγορά μεγαλύτερων ποσοτήτων προϊόντων που προέρχονται από το εξωτερικό. Τα εισαγόμενα προϊόντα, κυρίως λόγω της εικόνας τους ως «εισαγόμενα» ,έχουν συνήθως εισοδηματική ελαστικότητα σε σχέση με τα εγχώρια προϊόντα και υπηρεσίες (Γ.Πανηγυράκης,1999).

(β) Το Συγκριτικό Πλεονέκτημα των Εθνών.

Το όνειρο της επίτευξης οικονομικής αυτάρκειας και αυτοτέλειας κατέπεσε με τη ριζική αλλαγή της πορείας όλων των Σοσιαλιστικών κρατών που το σημερινό μέγεθος των ανταλλαγών τους με το εξωτερικό είναι το μεγαλύτερο στην ιστορία τους. Τα Έθνη , όπως παρατήρησε ο A.Smith, έχουν συμφέρον να εξειδικεύονται στους τομείς που είναι περισσότερο αποδοτικοί και παραγωγικοί και να εμπορεύονται στη συνέχεια το προϊόν τους μ' αυτό που προέρχεται από το προϊόν της εξειδίκευσης άλλων κρατών. (Γ.Πανηγυράκης,1999)

Διεθνές Εμπόριο

Η ανταλλαγή προϊόντων είναι ένα βασικό στοιχείο της καθημερινής ζωής. Ένα καίριο όμως ερώτημα το οποίο τίθεται είναι γιατί γίνεται αυτή η ανταλλαγή. Συγκεκριμενοποιώντας το θέμα μας στο διεθνές μάρκετινγκ είναι επίσης εύλογο να διερωτάται κανείς γιατί οι διάφορες χώρες εμπορεύονται η μια την άλλη , γιατί μια επιχείρηση παράγει σε διάφορες χώρες και ποιά είναι τα οφέλη των διεθνών ανταλλαγών των προϊόντων ; Τα ερωτήματα αυτά και

άλλα έχουν απαντηθεί στα πλαίσια διαφόρων θεωριών του διεθνούς εμπορίου. Η κατανόηση αυτών των θεωριών ή έστω κάποιων απ'αυτές είναι απαραίτητη, επειδή βοηθά στην πρόβλεψη των εξελίξεων του διεθνούς εμπορίου. Σε γενικότερο επίπεδο , οι θεωρίες αυτές μπορούν να βοηθήσουν το manager και τον επιχειρηματία να επιλέξει ανάμεσα σε διάφορες ξένες επιχειρηματικές ευκαιρίες. Σ'ένα πρακτικότερο επίπεδο όμως είναι χρήσιμες, επειδή οι πολιτικές αποφάσεις για τους δασμούς , τις ποσοτώσεις, τα επενδυτικά κίνητρα και για τους νομισματικούς ελέγχους βασίζονται στις θεωρίες αυτές (Γ.Μανωλάτος 2007, Κ.Μακεδόνας 2005).

Εξετάζοντας σε ποσοτικό επίπεδο το θέμα του διεθνούς εμπορίου διαπιστώνουμε ότι οπωσδήποτε η Ελλάδα δεν ανήκει στις χώρες με το μεγαλύτερο διεθνές εμπόριο (εισαγωγές- εξαγωγές). Οι χώρες αυτές για το 1984 φαίνονται στον πιο κάτω πίνακα 1:

Χώρες με το μεγαλύτερο διεθνές εμπόριο (εισαγωγές- εξαγωγές) σε δισεκατομμύρια για το 1984.

Πίνακας 1

ΧΩΡΕΣ	ΕΞΑΓΩΓΕΣ	ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ	ΣΥΝΟΛΙΚΟ
ΗΝΩΜΕΝΕΣ ΠΟΛΙΤΕΙΕΣ	217.9	341.2	559.1
ΔΥΤΙΚΗ ΓΕΡΜΑΝΙΑ	169.8	151.2	321
ΓΑΛΛΙΑ	93.3	103.8	197.1
ΗΝΩΜΕΝΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	94.5	105.9	200.4
ΙΑΠΩΝΙΑ	170.1	136.5	306.6
ΚΑΝΑΔΑΣ	86.8	73.9	160.7
ΙΤΑΛΙΑ	73.3	84.2	157.5
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	65.8	62.1	127.9

ΒΕΛΓΙΟ- ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	51.8	55.3	107.1
ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΈΝΩΣΗ	91.6	80.6	172.2

Πηγή : Statistical Yearbook 1973, 1978, 1984-85 έκδοση Ηνωμένων Εθνών.

Εξετάζοντας όμως και το εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας , τη διαφορά ανάμεσα στη συνολική αξία των εξαγωγών και τη συνολική αξία των εισαγωγών διαπιστώνουμε ότι είναι μωνίμως ελλειμματικό όπως βλέπουμε το πίνακα 2.

Πίνακας 2

Εμπορικό ισοζύγιο της Ελλάδας τα τελευταία χρόνια σε δις.δολάρια.Η.Π.Α.

Έτος	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Έλλειμα
1982	4.2	10.1	5.9
1983	4.1	9.4	5.3
1984	4.4	9.8	5.4
1985	4.3	10.6	6.3
1986	4.5	10.2	5.7
1987	5.7	12.6	6.9
1988	5.9	13.6	7.7
1989	6	15.1	9.1

Πηγή :ΕΠΙΛΟΓΗ ,ετήσια έκδοση για την Ελληνική οικονομία 1990-91, Ιανουάριος 1991.

Το εμπορικό ισοζύγιο αποτελεί μέρος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών μιας χώρας. Το δε ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μαζί με το ισοζύγιο για την κίνηση κεφαλαίων αποτελούν το ισοζύγιο πληρωμών μιας χώρας (balance of payments). Το τελευταίο, ως γνωστόν , καταγράφει όλες τις οικονομικές πράξεις μεταξύ των κατοίκων μιας χώρας και του υπόλοιπου

κόσμου σε μια συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Τέλος, το καθαρό εισόδημα από το εξωτερικό μαζί με το ακαθάριστο εγχώριο προϊόν μας δίνουν το ακαθάριστο εθνικό προϊόν (εισόδημα) δηλαδή :

$GNP(I) = GDP + \text{καθαρό εισόδημα από εξωτερικό}$

Όπου $GNP(I) = \text{Gross National Product (Income)} = \text{Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (εισόδημα)}$

$GDP = \text{Gross Domestic Product} = \text{Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν} .$

(Δ. Ζαχαριάδης - Σούρας, 2004)

Θεωρητικές βάσεις του διεθνούς εμπορίου.

Είναι προφανές ότι ένα βασικό κίνητρο κάθε συλλογής είναι ότι κάθε μέρος ελπίζει να κερδοφορίσει περισσότερο από την εμπορική πράξη συγκριτικά με την περίπτωση που η εμπορική πράξη δε θα γινόταν. Αυτό είναι το σκεπτικό πάνω στο οποίο βασίζεται η αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της θεωρίας του συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι τα ακόλουθα:

Κάθε χώρα (περιοχή ή επιχείρηση) θα πρέπει να εξειδικεύεται στην παραγωγή αγαθών στα οποία έχει το μεγαλύτερο συγκριτικό πλεονέκτημα.

Κάθε χώρα (περιοχή ή επιχείρηση) θα πρέπει επομένως να εμπορεύεται αυτά τα αγαθά με άλλα στα οποία έχει συγκριτικό μειονέκτημα.

Στα πλαίσια της συναλλαγής φυσιολογικά θα προσδιορίζεται μια τιμή η οποία θα ωφελεί αμφότερα τα μέρη και θα τα υποκινεί για τη συναλλαγή .

Όλες οι χώρες ,σαν αποτέλεσμα, θα έχουν υψηλότερο επίπεδο διαβίωσης.

Αν και στη πράξη υπεισέρχονται και άλλοι παράγοντες οι οποίοι κάνουν πολύ σύνθετα τα πραγματικά προβλήματα και τις συναλλαγές, εν τούτοις η ουσία της αρχής του συγκριτικού πλεονεκτήματος παραμένει: η εξειδίκευση και οι εμπορικές συναλλαγές μπορούν να ωφελήσουν όλα τα μέρη. Η θεωρία μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για την ερμηνεία και την πρόβλεψη των

διαφόρων στις εργασιακές αμοιβές μεταξύ των διαφόρων χωρών και των διαφορών στις νομισματικές αξίες.

Παρά τα όποια προβλήματα στη χρησιμοποίηση της παραπάνω αρχής για την πρόβλεψη πραγματικών καταστάσεων στο διεθνές εμπόριο, η θεωρία συνεχίζει να αποτελεί σημαντική βάση για την διεξαγωγή του διεθνούς εμπορίου και για τις επιχειρηματικές αποφάσεις για το που θα παραχθεί ένα προϊόν. Χρειάζεται όμως να υπογραμμίσουμε εδώ ότι οι πραγματικές επιχειρησιακές αποφάσεις στο διεθνές εμπόριο γίνονται στο πλαίσιο της πολιτικής οικονομίας, ενώ η αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος αναφέρεται μόνο στα οικονομικά πλεονεκτήματα του εμπορίου. (Δ. Ζαχαριάδης - Σούρας, 2004)

Μια άλλη ερμηνεία του διεθνούς εμπορίου δίνεται στο πλαίσιο του μοντέλου του κύκλου ζωής του προϊόντος (product life – cycle model). Ένα πλεονέκτημα της θεωρίας του κύκλου ζωής του προϊόντος έναντι της παραδοσιακής θεωρίας του συγκριτικού πλεονεκτήματος είναι ότι μπορεί να ερμηνεύσει τις αποφάσεις για εξαγωγές, εισαγωγές αλλά και για την παραγωγή προϊόντων σε ξένες χώρες. Επιπλέον, αναγνωρίζει τη σπουδαιότητα των πλεονεκτημάτων στη τεχνολογία του marketing (marketing know-how) τα θεωρεί δε ως βάσεις συγκριτικού πλεονεκτήματος (G. Day, 1981).

Το βασικό επιχείρημα της θεωρίας αυτής είναι ότι οι ξένες επενδύσεις και οι αποφάσεις για θέματα marketing είναι συνάρτηση της εξέλιξης του προϊόντος. Η εισαγωγική περίοδος για ένα νέο βασικό προϊόν είναι κρίσιμη. Η επιχείρηση που λανσάρει το προϊόν αναζητεί επομένως μεγάλες και προσιτές αγορές όπως π.χ. η αγορά των Η.Π.Α. Η ζήτηση σε άλλες χώρες εξυπηρετείτε με εξαγωγές αλλά οπωσδήποτε οι ξένες αγορές δεν αποτελούν το στόχο της επιχείρησης σ' αυτό το στάδιο. Όταν το προϊόν μετακινείται στο στάδιο της ανάπτυξης, η εγχώρια αγορά συνεχίζει να είναι το επίκεντρο της στρατηγικής του μάρκετινγκ. Οι εξαγωγές και εδώ θεωρούνται δευτερεύουσες για την επιχείρηση, αν και η ξένη μπορεί ν' αυξάνει με γρηγορότερο ρυθμό (L. Gorchels, 2006).

Στην αρχική φάση του σταδίου της ωριμότητας η τεχνολογία παραγωγής του προϊόντος γίνεται περισσότερο τυποποιημένη. Είναι έτσι ευκολότερο σ' αυτή τη φάση να μεταφερθεί η παραγωγή σε άλλες ανεπτυγμένες χώρες.

Όταν το προϊόν φθάνει στην τελευταία φάση του σταδίου της ωριμότητας, την επιχείρηση την ενδιαφέρει κυρίως πως θα μειώσει το κόστος παραγωγής. Έτσι η παραγωγή κατευθύνεται σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες με φθινό εργασιακό κόστος.

Το παραπάνω μοντέλο του κύκλου ζωής του προϊόντος ερμηνεύει την πορεία των επιχειρήσεων των Η.Π.Α. παρά των άλλων χωρών, ακόμα και εκείνων της Ευρώπης ή των Ιαπωνικών. (L. Gorchels, 2006)

Διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί

Όταν μια επιχείρηση αρχίζει να ασχολείται ενεργά με το διεθνές marketing αργά ή γρήγορα θα συναντήσει ορισμένους οργανισμούς, οι οποίοι κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο θα επηρεάσουν τη στρατηγική marketing που ακολουθεί. Οι διεθνείς αυτοί οργανισμοί αποτελούν την εξέλιξη και ανάπτυξη της διεθνούς συνεργασίας.

Ο βασικός λόγος δημιουργίας των διεθνών οργανισμών είναι η ανάγκη για συνύπαρξη της διεθνούς κοινότητας και η επιθυμία των διαφόρων χωρών να συνεργασθούν. Η συνεργασία αυτή γίνεται είτε για λόγους γενικούς είτε για την εξυπηρέτηση ειδικών σκοπών όπως είναι η προαγωγή τεχνικής φύσης υπηρεσιών π.χ. ανάπτυξη συναλλαγών, συγκοινωνιών, επικοινωνιών, πολιτικών ανταλλαγών κ.λ.π. (Δ. Ζαχαριάδης - Σούρας, 2004)

Ορισμένοι σημαντικοί απ' αυτούς τους οργανισμούς είναι οι ακόλουθοι:

GATT (General Agreement on Tariffs and Trade = Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου).

Η συμφωνία αυτή έγινε το 1947 από 23 κράτη τα οποία αντιπροσωπεύουν τα 4/5 του παγκόσμιου εμπορίου. Η GATT είναι μια πολυμερής συμφωνία μεταξύ διαφόρων κρατών και αντικατέστησε διάφορες διμερείς εμπορικές συμφωνίες μεταξύ των χωρών, οι οποίες έγιναν μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Η GATT στοχεύει στη μείωση των υπάρχοντων εμπορικών περιορισμών, στο

περιορισμό των διακρίσεων στο διεθνές εμπόριο και στην αποτροπή δημιουργίας νέων εμπορικών περιορισμών στο διεθνές εμπόριο με τη συνεννόηση μεταξύ των μελών. (Χ. Καρατζάς, 1989)

Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης =Organization for Economic Cooperation and Development).

Ο Ο.Ο.Σ.Α. που ιδρύθηκε το 1961, αποτελεί συνέχεια του οργανισμού Ευρωπαϊκής Οικονομικής Συνεργασίας, ο οποίος είχε ιδρυθεί στα πλαίσια του Σχεδίου Μάρσαλ ,και είχε ως αντικείμενο την κατανομή της Αμερικάνικης βοήθειας, την απελευθέρωση των ανταλλαγών από διάφορα νομικά εμπόδια και την οργάνωση ενός πολυμερούς συστήματος πληρωμών.

Οι σκοποί του Ο.Ο.Σ.Α. καθορίζονται στο άρθρο 1 της Σύμβασης και είναι:

Η πραγματοποίηση μεγαλύτερης ανάπτυξης του βιοτικού επιπέδου.

Η ορθολογιστική ανάπτυξη των υπό ανάπτυξη κρατών – μελών.

Η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου πάνω σε πολυμερή βάση και χωρίς διακρίσεις.

Μέλη του Ο.Ο.Σ.Α. είναι οι πιο κάτω χώρες: Αυστρία ,Βέλγιο, Καναδάς, Δανία, Γαλλία, Δ. Γερμανία, Ελλάδα, Ισλανδία, Ιρλανδία,, Ιαπωνία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Νορβηγία, Πορτογαλία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο. Η.Π.Α και Τουρκία. (Δ. Ζαχαριάδης - Σούρας, 2004)

Η Διεθνής Τράπεζα (The World Bank)

Η συνάντηση των συμμάχων του Β' Παγκοσμίου Πολέμου στο Bretton Woods το 1944, οδήγησε στην ίδρυση της Διεθνούς Τράπεζας του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και της GATT. Η ίδρυση της Διεθνούς Τράπεζας απέβλεπε στην πραγματοποίηση του σκοπού του Bretton Woods, που ήταν η ανασυγκρότηση των κρατών της Ευρώπης και της Ασίας. Ειδικότερα ο βασικός σκοπός της Διεθνούς Τράπεζας είναι η δανειοδότηση των μελών της που έχουν ανάγκη από κεφάλαια για έργα υποδομής και οικονομικής ανάπτυξης. Η εξεύρεση των κεφαλαίων απο τη Διεθνή Τράπεζας γίνεται με τη

συμμετοχή των ανεπτυγμένων οικονομικά μελών και με την προσφυγή στην ιδιωτική κεφαλαιαγορά. (Δ. Ζαχαριάδης - Σούρας, 2004)

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund)

Το IMF ιδρύθηκε το 1945 για να βοηθήσει στη σταθεροποίηση των ξένων συναλλαγματικών ισοτιμιών. Ειδικότερα το IMF έχει τους εξής σκοπούς:

Να βοηθήσει στην ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου.

Να προάγει τη συναλλαγματική συνεργασία.

Να προάγει τη συναλλαγματική σταθερότητα.

Να βοηθήσει στη δημιουργία ενός πολυμερούς συστήματος πληρωμών σε σχέση με τις συναλλαγές ανάμεσα στα μέλη.

Να βοηθήσει τα μέλη να διορθώσουν την ανισορροπία στο ισοζύγιο πληρωμών τους. (Δ. Ζαχαριάδης - Σούρας, 2004)

Ε.Ο.Κ. (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα)

Οι σκοποί και τα χαρακτηριστικά της Ε.Ο.Κ .λίγο – πολύ είναι γνωστοί. Οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο πλαίσιο της Ε.Ο.Κ επηρεάζουν το διεθνές μάρκετινγκ που ασκείται από επιχειρήσεις των κρατών- μελών της αλλά και από επιχειρήσεις κρατών που δεν ανήκουν σ' αυτήν.

Διεθνές εμπόριο και οικονομική κρίση⁴

Το διεθνές εμπόριο αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα θύματα της επιβράδυνσης των αναπτυξιακών ρυθμών της παγκόσμιας οικονομίας. Στα τέλη του 2008, οι διεθνείς εμπορικές συναλλαγές σχεδόν κατέρρευσαν. Σύμφωνα με στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, η αξία των εξαγωγών 65 κρατών, στις οποίες αντιστοιχεί το 97% των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, παρουσίασε πέρυσι τον Σεπτέμβριο ετήσια αύξηση της τάξεως του 20,2%. Τον Νοέμβριο, όμως, ο εν λόγω δείκτης παρουσίαζε πτώση 17,3%, πριν καταρρεύσει σε ποσοστό 32,6% για το δωδεκάμηνο Ιανουαρίου 2008 - 2009. Στελέχη του λιμένα Μπουσάν της Νοτίου Κορέας, από τους πλέον πολυσύχναστους στον κόσμο, ανακοίνωσαν τον Μάρτιο ότι δεν υπήρχε πλέον

⁴ «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» 29-07-2009 “Οι καλύτερες μέρες για το διεθνές εμπόριο δεν θα έρθουν σύντομα”

http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_columns_1_29/07/2009_323734

χώρος για την αποθήκευση άδειων εμπορευματοκιβωτίων, με τις πλήρεις εγκαταστάσεις τους να φιλοξενούν ήδη 32.000 εξ αυτών.

Ο δείκτης Baltic Dry, της ζήτησης πλοίων μεταφοράς χύδην φορτίων, κατέρρευε στις αρχές του Δεκεμβρίου στο απίστευτο επίπεδο των 663 μονάδων από τις 11.793 τον Μάιο του 2008. Από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου εκτιμάται πως ο όγκος των διεθνών εμπορικών συναλλαγών θα είναι φέτος μειωμένος κατά 10%. Τα τελευταία στοιχεία από τις μεγάλες οικονομίες του κόσμου είναι ελπιδοφόρα. Από την Παγκόσμια Τράπεζα αναφέρεται τώρα ότι η αξία των εξαγωγών των 44 μεγαλύτερων οικονομιών του κόσμου, στις οποίες αντιστοιχεί το 75% των διεθνών εμπορικών συναλλαγών, που είχε μειωθεί κατά 7,4% τον περασμένο Οκτώβριο και κατά 15,4% ακόμη τον Νοέμβριο, διατηρήθηκε σταθερή τον Δεκέμβριο και υποχώρησε εκ νέου, κατά 12,2%, τον Ιανουάριο, έκτοτε παραμένει λίγο - πολύ σταθερή. Ο δείκτης Baltic Dry ανακάμπτει και την 24η Ιουλίου κυμαινόταν στις 3.345 μονάδες. Όμως, είναι πολύ νωρίς για να πιστέψουμε στην ανάκαμψη των διεθνών εμπορικών συναλλαγών. Η ραγδαία συρρίκνωσή τους οφείλεται μερικώς στο γεγονός ότι, αντιμέτωποι με την πτώση της ζήτησης, οι έμποροι λιανικής διέθεσαν ό, τι υπήρχε στις αποθήκες τους. Με το στοκ τους μειωμένο, λογικά θα πρέπει να δώσουν νέες παραγγελίες. Έτσι εξηγείται μερικώς το τέλος της κατάρρευσης. Γεγονός είναι επίσης ότι οι εθνικές κυβερνήσεις διοχέτευσαν τεράστια κεφάλαια στην πραγματική οικονομία... Προς το παρόν, τα κεφάλαια αυτά τονώνουν την παγκόσμια ζήτηση των εμπορευμάτων.

Ωστόσο, για να έχει διάρκεια αυτή η ανάκαμψη, πρέπει να είναι «αυτόφωτη». Δεν είναι όμως σαφές από πού θα προέλθει η ζήτηση. Οι Αμερικανοί καταναλωτές έχουν χάσει την απίστευτη όρεξή τους του παρελθόντος για αγορές κάθε είδους καταναλωτικών αγαθών και μάλιστα αποταμιεύουν έως και το 5% των εισοδημάτων τους, από σχεδόν μηδέν προ δωδεκαμήνου. Την ίδια ώρα, η ανεργία αυξάνεται παγκοσμίως και από επίσημες πηγές εκτιμάται πως οι στρατιές των ανέργων θα αυξηθούν φέτος κατά 21 και ίσως έως 50 εκατομμύρια! Όσο περισσότεροι οι άνεργοι, τόσο λιγότερη η παγκόσμια ζήτηση.

Ευτυχώς, τις δύο τελευταίες δεκαετίες η παγκοσμιοποίηση της παραγωγής επέτρεψε όχι μόνον τη ραγδαία αύξηση των διεθνών εμπορικών συναλλαγών αλλά και τη συμμετοχή, στα όποια οφέλη, μεγαλύτερου ποσοστού του παγκόσμιου πληθυσμού. Ευτυχώς, το λίκνο του διεθνούς εμπορίου, το σύστημα των ανοικτών αγορών, δεν έχει καταρρεύσει. Εάν επιβιώσει το σύστημα αυτό, θα ανακάμψει αβίαστα και το διεθνές εμπόριο όταν θα αρχίσει να ανακάμπτει η παγκόσμια οικονομία. Δεδομένου όμως ότι η ζήτηση υποφέρει ακόμη, δεν αναμένεται να ξημερώσουν σύντομα οι καλύτερες ημέρες για τις διεθνείς εμπορικές συναλλαγές.

Ανακεφαλαίωση

► Η συμμετοχή του διεθνούς εμπορίου σαν μέρος του παγκόσμιου οικονομικού αποτελέσματος έχει διπλασιαστεί από αυτό του 1945 φτάνοντας τα \$ 2,3 τρις Στατιστικά Στοιχεία '95. Το γεγονός αυτό αποδεικνύει σήμερα από μόνο του, πόσο περισσότερο εξαρτώμενα είναι τα κράτη σήμερα από οποιαδήποτε άλλη περίοδο του παρελθόντος.

► Το σύγχρονο χαρακτηριστικό στην αύξηση των διεθνών συναλλαγών είναι ο ολοένα αυξανόμενος ρόλος των επιχειρηματικών ομίλων που οι ανταλλαγές τους σε όγκο συνεισφέρουν περισσότερο από το 60% στο σύνολο των ανταλλαγών.

► Η εξειδίκευση φέρνει μεγαλύτερη αποδοτικότητα και παραγωγικότητα. Μια τέτοια εξειδίκευση είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα Έθνη, αφού το κάθε ένα απ' αυτά έχει διαφορετικούς σε ποσότητα και ποιότητα πόρους (ανθρώπινο δυναμικό ,φυσικοί πόροι) όπως επίσης και διαφορετική δυνατότητα παραγωγής αγαθών (προϊόντων και υπηρεσιών).

► Το διεθνές εμπόριο δε είναι μόνο ένα φυσικό αποτέλεσμα των διαφορετικών δυνατοτήτων των επι μέρους κρατών ,αλλά και μια διεργασία που θα πρέπει να επιδιώκεται με ιρριαιτέρο τρόπο αφού συμβάλλει στην παγκόσμια άνοδο του οικονομικού επιπέδου.

► Η πληθυσμιακή αύξηση του πλανήτη μας και του κατα κεφαλήν εισοδήματος είναι ένας θετικός παράγοντας για τη μελλοντική εξέλιξη του εμπορίου και των διεθνών ανταλλαγών.

► Οι πραγματικές επιχειρησιακές αποφάσεις στο διεθνές εμπόριο γίνονται στο πλαίσιο της πολιτικής οικονομίας, ενώ η αρχή του συγκριτικού πλεονεκτήματος αναφέρεται μόνο στα οικονομικά πλεονεκτήματα του εμπορίου.

► Το βασικό επιχείρημα της θεωρίας του μοντέλου του κύκλου ζωής του προϊόντος (product life – cycle model) είναι ότι οι ξένες επενδύσεις και οι αποφάσεις για θέματα marketing είναι συνάρτηση της εξέλιξης του προϊόντος.

► **Διεθνείς οικονομικοί οργανισμοί**

- GATT (General Agreement on Tariffs and Trade = Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου).

- Ο.Ο.Σ.Α. (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης = Organization for Economic Cooperation and Development).

- Η Διεθνής Τράπεζα (The World Bank)

- Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (International Monetary Fund)

- Ε.Ο.Κ. (Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα)

Κεφάλαιο 5: Οικονομική Ανάπτυξη

Η οικονομική ανάπτυξη είναι όρος της μακροοικονομίας που αναφέρεται στην αύξηση του πραγματικού Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος με την πάροδο του χρόνου. Πρόκειται για την ικανότητα μιας οικονομίας να παρουσιάζει αυξήσεις, όταν υπάρχει συσσώρευση κεφαλαίου και τεχνολογική μεταβολή, που ενισχύουν την εργατική παραγωγικότητα και την αύξηση του πληθυσμού που, με κάποια υστέρηση, αυξάνει την προσφορά εργατικού δυναμικού σε μια κοινωνία (E. Diulio, 2001).

Η οικονομική μεγένθυση αποτελεί ένα πολύ σημαντικό ζήτημα για τη μακροοικονομική θεωρία, αφού επηρεάζει άμεσα την οικονομική ευημερία. Η οικονομική ανάπτυξη όχι μόνο ανεβάζει το επίπεδο ζωής, αλλά και επιτρέπει στην κοινωνία να δείξει μεγαλύτερη πρόνοια σε όσους είναι ανίκανοι να εργαστούν (E. Diulio, 2001).

Σύνοψη της οικονομικής μας ιστορίας

Για αιώνες η τεχνολογική εξέλιξη σε όλους τους πολιτισμούς του πλανήτη ήταν πάρα πολύ αργή, η άνοδος της παραγωγικότητας επίσης. Ένας πολίτης της Δυτικής Ευρώπης τον Μεσαίωνα ελάχιστα απείχε σε βιοτικό επίπεδο απο έναν κάτοικο της Αρχαίας Αθήνας. Η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος μεταξύ έτους 1 μΧ και του 1600 υπολογίζεται σε μόλις 50% με συχνές αυξομειώσεις όταν είχαμε πολέμους, εισβολές, επιδημίες ή φυσικές καταστροφές. Αυτό σε συνδυασμό με την έλλειψη προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, σημαίνει οτι σε αυτές τις εποχές το παιχνίδι της απόκτησης πλούτου ήταν συχνά μηδενικού αθροίσματος. Για να παραφράσουμε τον Χομπς, η ζωή των ανθρώπων ήταν σταθερά δυσάρεστη, ζώδης και σύντομη και η μόνη έξοδος απο αυτη την μοίρα ηταν συνδεδεμένη με την αδικία έναντι των άλλων. Για να γίνεις πλούσιος έπρεπε αναγκαστικά κάποιος άλλος να γίνει φτωχός (Σ.Γεωργάνος, 2008).

Έτσι συχνά παρατηρούσαμε το φαινόμενο οι πλούσιοι να μαζεύουν εξουσία και να γίνονται πλουσιότεροι, εις βάρος των φτωχών που γίνονταν φτωχότεροι. Οι βασιλιάδες καλοπερνούσαν, ο λαός βασανιζόταν. Οι βασιλιάδες ήθελαν να μεγαλώσουν το βασίλειο τους για να εξασφαλίσουν

μεγαλύτερα πλούτη, χιλιάδες άνθρωποι έχαναν την ζωή τους στους σχετικούς πολέμους.

Ο κόσμος μας όμως έχει αλλάξει πολύ. Απο την βιομηχανική επανάσταση και έπειτα έχουμε πραγματικά άλματα στην παραγωγικότητα των ανθρώπων, στην τεχνολογική εξέλιξη, στον συνολικό πλούτο που παράγεται στον κόσμο τόσο κατα κεφαλήν όσο συνολικά. Το μέσο πραγματικό εισόδημα στην Δυτική Ευρώπη έχει αυξηθεί απο το 1600 εως το 2003 κατά 22,2 φορές, δηλαδή 2.220%. Ακόμα και στην Ελλάδα που θεωρούμε αποτυχημένη, είχαμε αύξηση 21,7 φορές. Ένας μέσος δυτικός πολίτης απολαμβάνει μια ασύλληπτη υλική ευημερία, με το επίπεδο ζωής του να είναι πλουσιότερο απο τους βασιλιάδες του παρελθόντος.

Στις Βερσαλλίες σπάνιζαν οι τουαλέτες, σήμερα καθε σπίτι έχει 2 ή 3. Οι παππούδες μας δεν ήξεραν τι σημαίνει ζεστό νερό, εμείς έχουμε τζακούζι και τηλεοράσεις 40 ιντσών.

Ακόμα και στον λεγόμενο Τρίτο Κόσμο η αύξηση εισοδήματος υπήρξε μικρότερη, αλλά μολοταύτα εντυπωσιακή. Ενώ απο το 1μΧ εως το 1600 το εισόδημα του μέσου Αφρικάνου έπεσε κατά περίπου 10%, απο το 1600 εως σήμερα είχαμε άνοδο κατά περίπου 3,7 φορές.

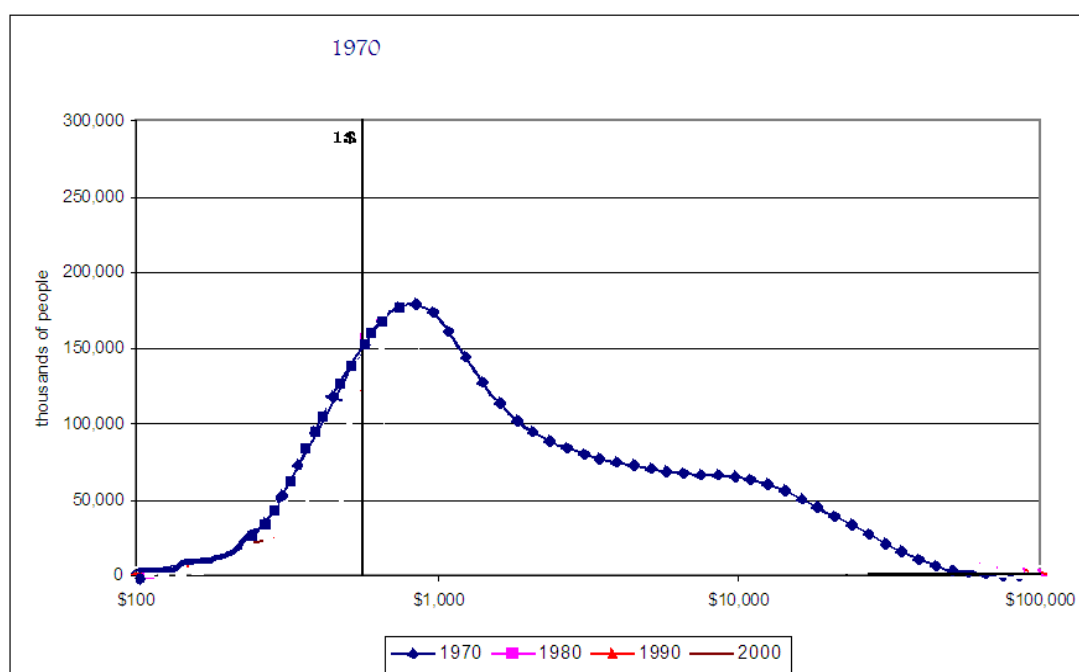
Κοιτώντας τους αριθμούς λίγο προσεκτικά βλέπουμε οτι η έκρηξη αυτή στην παραγωγικότητα και ευημερία μας ξεκίνησε απο την Βρετανία της βιομηχανικής επανάστασης. Οι καινοτομίες εξαπλώθηκαν αρχικά στην Δυτική Ευρώπη με μια δραματική άνοδο των εισοδημάτων και μετα στον υπόλοιπο κόσμο, με σημαντικά οικονομικά οφέλη για ολους τους λαούς του κόσμου.

Επίσης, μια προσεκτική παρατήρηση των δεδομένων αποκαλύπτει γενικά οτι χάρη στην βιομηχανική επανάσταση μια χώρα μπορεί να γίνεται πιο πλούσια χωρίς να στερεί ανάπτυξη απο μια άλλη. Όταν η Βρετανία γνώριζε την εκρηκτική της ανάπτυξη, τα εισοδήματα των γειτονικών της χωρών και γενικά των εμπορικών εταίρων της δεν έπεφταν, αλλά ίσα ίσα ανέβαιναν. Είναι ένα πραγματικό θαύμα οτι σήμερα χάρη στην πτώση του μεταφορικού κόστους και χάρη στο σχετικά ελεύθερο διεθνές εμπόριο είμαστε στην ευχάριστη θέση, ο πλουτισμός κάποιων απομακρυσμένων πολιτισμών να σημαίνει και πλουτισμό για μας, μέσω της αύξησης της ζήτησης για αγαθά που παράγουμε.

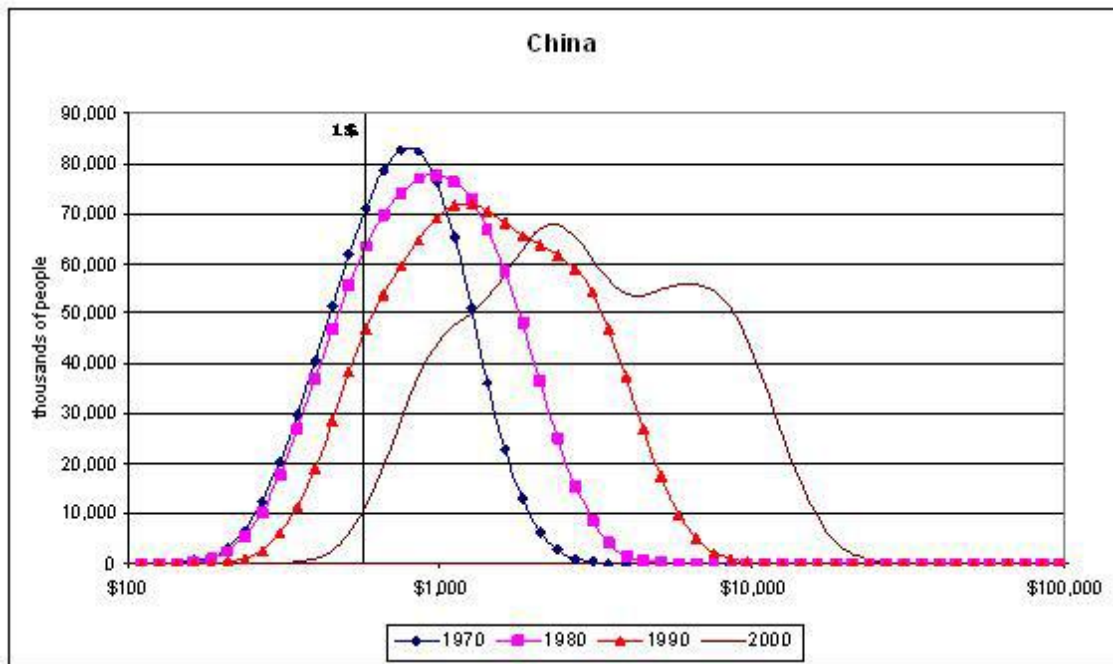
Οι περισσότερες φωνές που ισχυρίζονται σήμερα λοιπόν ότι ο πλουτισμός κάποιων σημαίνει φτώχεια για άλλους, δεν έχουν κάνει ποτέ τον κόπο να εξετάσουν αν όντως η πίστη τους έχει κάποια βάση στην πραγματικότητα, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Ο σύγχρονος κόσμος

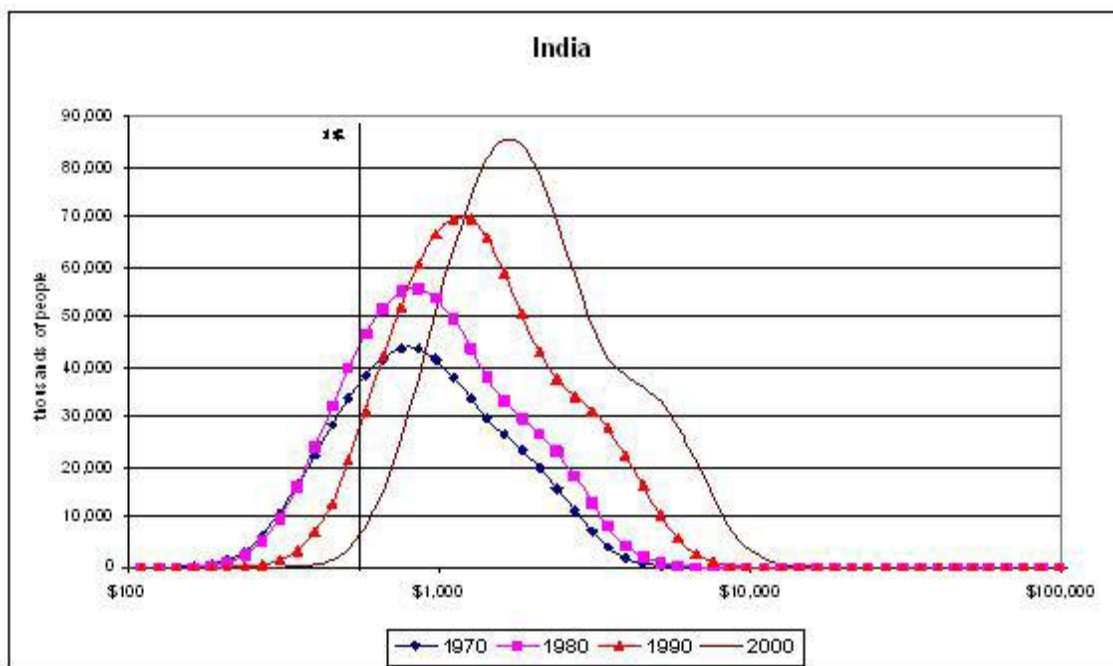
Πώς εξελίσσονται λοιπόν τα εισοδήματα μας σε αυτόν τον νέο κόσμο. Ας μπούμε στα βαθιά και ας κοιτάξουμε την κατανομή των εισοδημάτων στον κόσμο κατά το 1970, 1980, 1990 και 2000 στο πιο κάτω διάγραμμα :

Στον άξονα X έχουμε τα εισοδήματα και στον Y τον αριθμό ανθρώπων που ζούν με αυτά τα εισοδήματα. Η προόδος είναι εμφανής. Απο το 1970 μέχρι σήμερα τα εισοδήματα όλων των ανθρώπων έχουν αυξηθεί κατά πολύ. Αυτό βέβαια θα έπρεπε να το περιμένουμε καθώς το παγκόσμιο εισόδημα (ΑΕΠ) έχει αυξηθεί κατά επίσης πάρα πολύ. Ειδικά σε δύο χώρες που μετράνε για περίπου το 1/3 της Υφηλίου είχαμε δραματική προόδο: Ινδία και Κίνα.

Απο το 1980 και μετά βλέπουμε μια πραγματική έκρηξη στα εισοδήματα των Κινέζων, φτωχών και πλουσίων. Τι συνέβη το 1980? Η απαντηση είναι απλη. Το 1976 πέθαινει ο Μάο και το 1978 ξεκινάνε οι οικονομικές μεταρρυθμίσεις του Ντένγκ Σάο Πινγκ προς την ελεύθερη αγορά.

Και στην Ινδία η εικόνα είναι παρόμοια. Παρά την μεγάλη αύξηση του πληθυσμού της χώρας (που φαίνεται στην αύξηση της επιφάνειας κάτω απο

την καμπύλη), όλοι οι Ινδοί έχουν γίνει πολύ πιο πλούσιοι τα τελευταία 20 χρόνια.

Ας ξεκινήσουμε με έναν βασικό διαχωρισμό. Η έννοια της φτώχειας επιδέχεται δύο ορισμών:

A) Απόλυτη φτώχεια είναι το ποσοστό του πληθυσμού που ζεί με λιγότερο από Χ ευρώ (ή δολάρια) την ημέρα. Η δημοφιλέστερη στατιστική του είδους, είναι το ποσοστό του πληθυσμού που ζεί με λιγότερο από ένα δολλάριο την ημέρα, σε τιμές του 1985. Είναι βέβαια προφανές ότι αυτό το όριο είναι αυθαίρετο, αλλά ας το δεχτούμε σαν ένα μέτρο σύγκρισης. Είναι πάντως σίγουρο, σε κάθε περίπτωση και για όλους τους ερευνητές ότι το ιδανικό ποσοστό απόλυτης φτώχειας είναι 0%. Ούτε 2%, ούτε 5%, αλλά 0%.

B) Σχετική φτώχεια ,ορίζεται σαν το μέρος του πληθυσμού που έχει εισόδημα χαμηλότερα από ένα ορισμένο ποσοστό του μέσου εισοδήματος στην χώρα (συνήθως 50%). Για παράδειγμα, αν το μέσο εισόδημα σε μια χώρα είναι 1000 ευρώ, ο δείκτης σχετικής φτώχειας θα είναι ίσος με το ποσοστό των ανθρώπων που έχουν εισόδημα χαμηλότερο από 500 ευρώ. Ο δείκτης της σχετικής φτώχειας χρησιμοποιείται αρκετά συχνά αλλά παρεξηγείται σχεδόν κάθε φορά που παρουσιάζεται στα ΜΜΕ. Για παράδειγμα ότι μια χώρα έχει μεγαλύτερο δείκτη σχετικής φτώχειας από μια άλλη δεν σημαίνει ότι έχει πραγματικά περισσότερους φτωχούς, σημαίνει μόνο ότι έχει μεγαλύτερες ανισότητες. Αλλά οι “ φτωχοί ” της χώρας με την μεγάλη ανισότητα μπορεί να ήταν πλούσιοι στην άλλη χώρα.

Πρέπει να κάνουμε ξεκάθαρη λοιπόν την εξής διαπίστωση. Το ιδανικό μέγεθος της σχετικής φτώχειας δεν είναι 0%, για πολλούς λόγους.

- Φιλοσοφική βάση έχει πιθανώς η ισότητα ευκαιριών, λέγοντας ότι οι άνθρωποι θα έπρεπε να ξεκινούν τις ζωές τους με τα ίδια εφόδια για να μιλάμε για έναν δίκαιο κόσμο. Αυτό όμως δεν σημαίνει σε καμιά περίπτωση ότι έχει νόημα η ισότητα αποτελέσματος, ας πούμε ότι όλοι πρέπει να έχουμε το ίδιο εισόδημα. Έτσι αν φανταστούμε δύο διδύμους, γεννημένους στην ίδια χώρα, με τους ίδιους γονείς, εκπαίδευση κτλ που ο ένας όμως διάλεξε να δουλεύει σε τράπεζα στο Λονδίνο και ο άλλος προτίμησε να διδάσκει γιόγκα στην Ινδία, θα έχουμε μια μεγάλη ανισότητα αποτελέσματος μεταξύ τους. Αλλά ουδείς μπορεί να θεωρήσει αυτήν την ανισότητα κακή, μια και ήταν

προσωπική επιλογή των ατόμων. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι κάθε ανισότητα είναι καλή, σημαίνει όμως ότι πριν κριτικάρουμε μια ανισότητα πρέπει να ερευνούμε τα αίτια της. (X. Sala-i-Martin 2002)

- Για πρακτικούς λόγους, επίσης δεν ξέρουμε πάντα ποιά είναι η ιδανική ανισότητα. Να θυμίσουμε για παράδειγμα έναν επιφανή θεωρητικό της ισότητας, τον Ρώλς, που λέει ότι « ανισότητα θα γίνεται αποδεκτή μόνο αν είναι προς όφελος των πιο αδύναμων ». Αυτό μεταφράζεται στον πραγματικό κόσμο με σαφή τρόπο. Για παράδειγμα, όταν έχουμε επιλογή μεταξύ των εξής δύο πιθανών καταστάσεων για μια χώρα δέκα ατόμων:

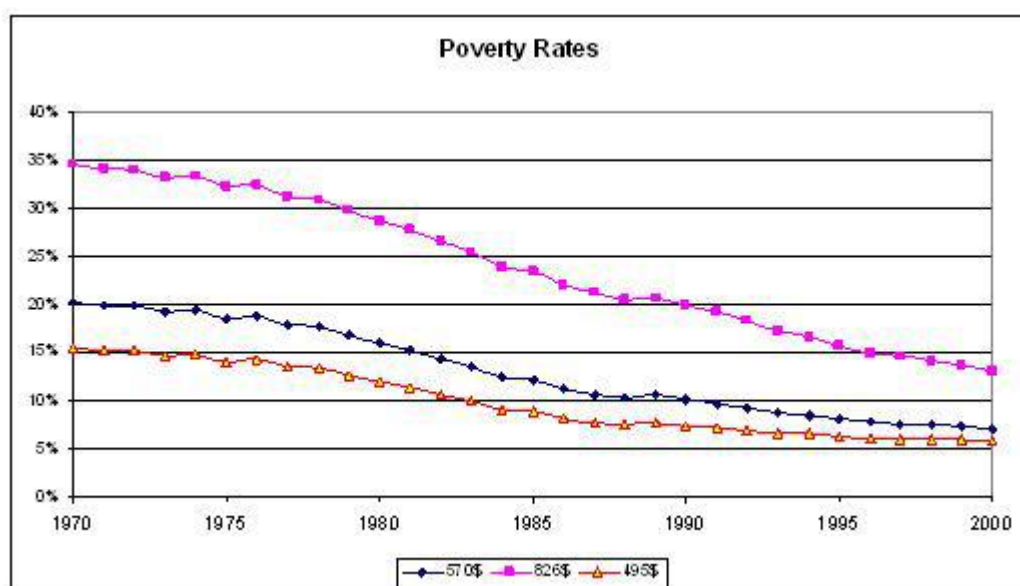
I) 5 άνθρωποι ζούν με 2.000 ευρώ και 5 με 4.000 ευρώ.

ή

II) 5 άνθρωποι ζούν με 500 ευρώ και 5 με 999 ευρώ.

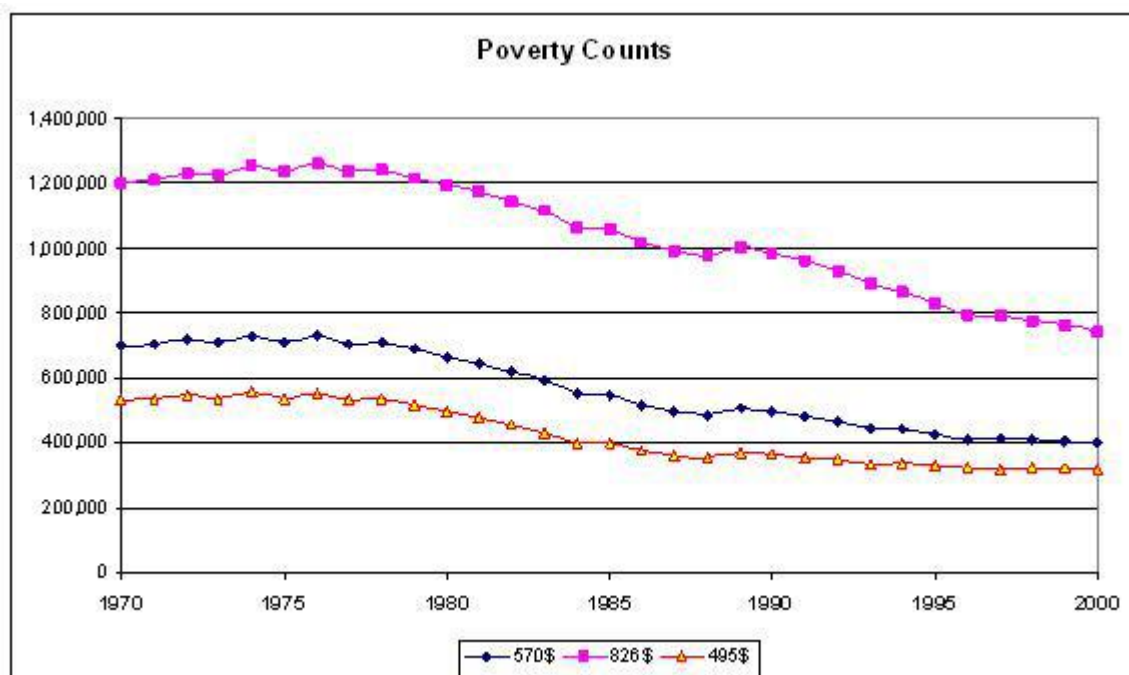
Ο Ρώλς (και κάθε λογικό άτομο) θα διάλεγε πάντα τον πρώτο κόσμο, παρά το γεγονός ότι έχει « σχετική φτώχεια » 50% ενώ ο δεύτερος 0% . Δέχομαι ότι δεν έχουν διαβάσει όλοι Ρώλς, και ίσως προτιμούν τον δεύτερο κόσμο. Αλλά τότε θα πρέπει να τους γίνεται σαφές, ότι οι φτωχοί σιχαίνονται τους πλούσιους περισσότερο απότι αγαπούν τον εαυτό τους! Αυτό προφανώς επειδή προτιμούν να είναι φτωχοί με κανονικούς συμπολίτες, παρά πλούσιοι με ζάπλουτους συμπολίτες.

Τώρα που έχουμε γίνει λίγο σοφότεροι, ας ρίξουμε και μια ματιά στα στοιχεία για την απόλυτη φτώχεια.

Εδώ έχουμε την εξέλιξη της απόλυτης φτώχειας στον κόσμο, χρησιμοποιώντας το όριο του 1 δολλαρίου την ημέρα, προσαρμοσμένο σε σημερινές τιμές, που αντιστοιχεί σε 495 \$ τον χρόνο. Χρησιμοποιούμε και άλλα δύο όρια, των 570 και 826 δολλαρίων τον χρόνο. Η προόδος είναι για μια ακόμη φορά, εξόφθαλμα ταχύτατη. Το ποσοστό των φτωχών (1 δολλάριο) έχει πέσει κατά ένα τρίτο. Μάλιστα αν γυρίσετε στις παραστάσεις πιο πάνω με τις κατανομές εισοδήματος, θα δείτε μια κάθετη γραμμή να σημειώνει το εισόδημα των 495 \$. Θα προσέξετε λοιπόν, ότι στην Κίνα π.χ., το ποσοστό των φτωχών (δηλαδή οι άνθρωποι αριστερά της γραμμής) έχει σχεδόν εξαλειφθεί. Παρομοίως στην Ινδία.

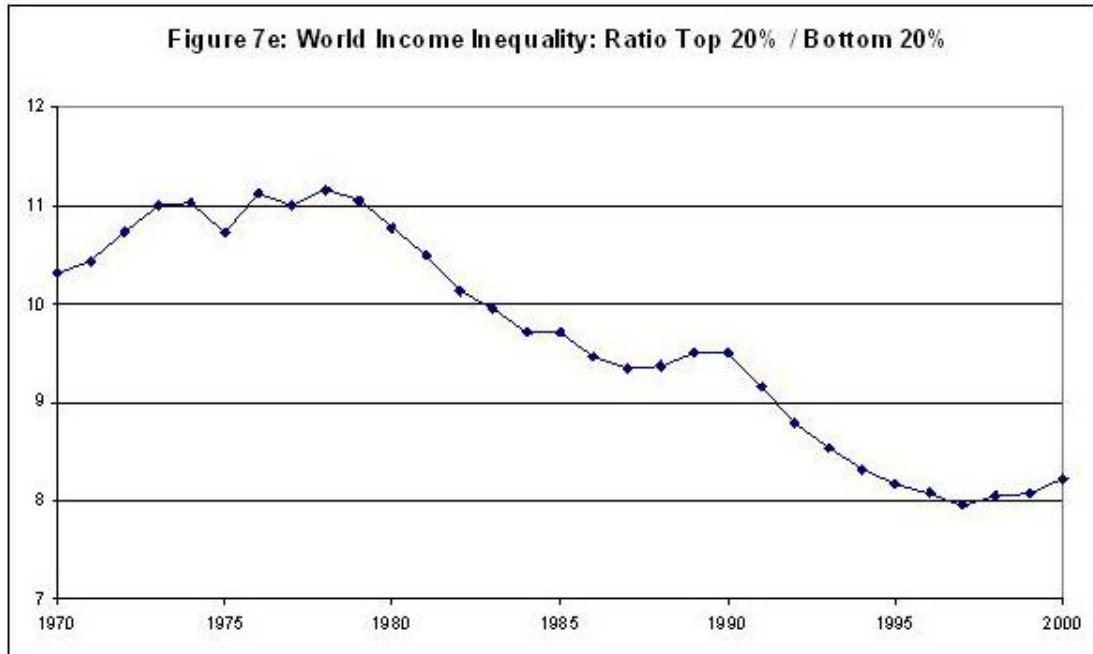
Γιατί γκρινιάζουν λοιπόν τόσοι άνθρωποι? Ένας λόγος είναι ότι ενώ τα ποσοστά πέφτουν ταχύτατα, ο αριθμός των φτωχών δεν μπορεί να πέσει τόσο γρήγορα καθώς είναι γνωστό ότι οι φτωχές χώρες πάσχουν από υπεργεννητικότητα. Πάντως και σε αυτήν την περίπτωση η προόδος είναι εμφανής. (Σ.Γεωργάνος, 2008)

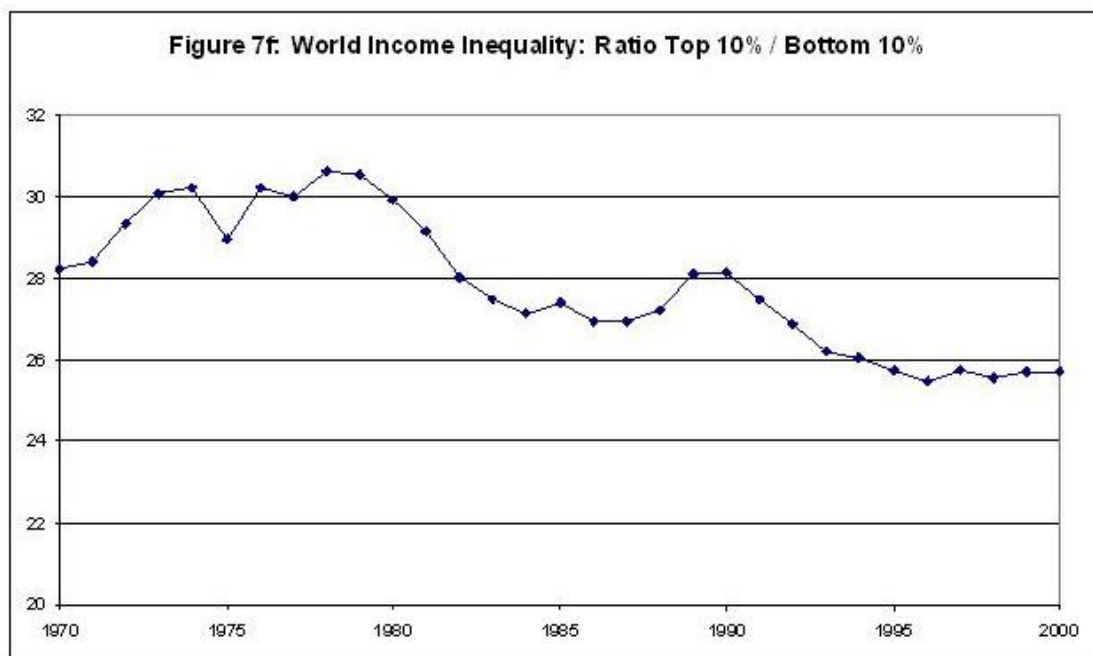
Ο αριθμός των φτωχών πέφτει μακροπρόθεσμα, με όποιο απόλυτο κριτήριο και αν τους ονομάσουμε φτωχούς. Ας ξανατονίσουμε εδώ ότι η πτώση της απόλυτης φτώχειας δεν είναι αυτονόητη. Για πολλές χιλιετίες η απόλυτη φτώχεια ανέβαινε και έπεφτε, ανάλογα με τις διαθέσιμες βασιλιάδων, εχθρών, του καιρού κτλ. Είναι μεγάλη κατάκτηση, αρχικά του δυτικού πολιτισμού και

κατόπιν του πλανήτη ότι μπορούμε να έχουμε συνεχή και μακρόχρονη πτώση της απόλυτης φτώχειας.

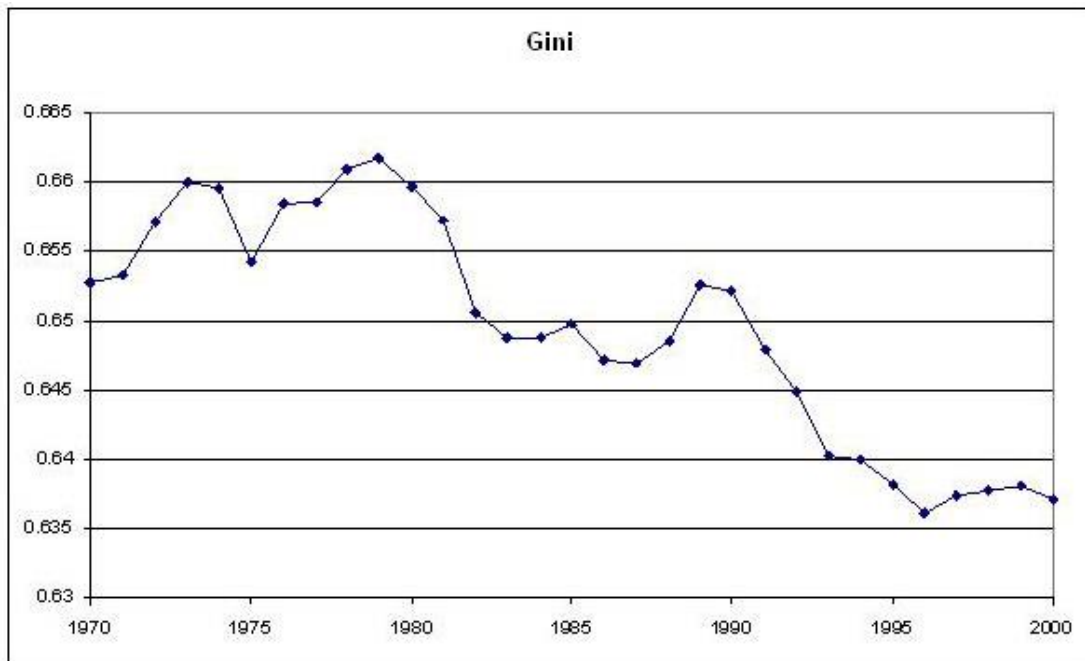
Τι γίνεται με την σχετική φτώχεια και τις ανισότητες : Εδώ υπάρχουν πάρα πολλοί δείκτες, που δείχνουν όμως περίπου την ίδια εικόνα.

Η ανισότητα ως σχέση μεταξύ του εισοδήματος του κατώτερου 20% με το υψηλότερο 20% του παγκόσμιου πληθυσμού.

Και ως σχέση του κατώτερου 10% με το ανώτερο 10% του πληθυσμού.

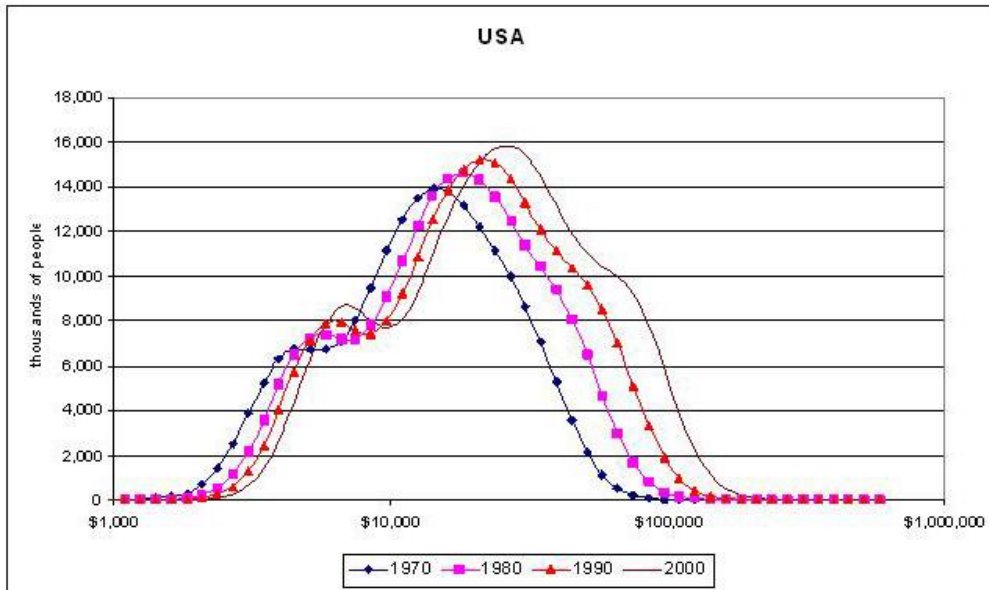
Ο δείκτης Gini που μετράει τις γενικές ανισότητες.

Βλέπουμε λοιπόν και από τους τρεις δείκτες ότι και οι ανισότητες μακροπρόθεσμα πέφτουν.

Η σχετική και απόλυτη φτώχεια βαίνουν διαρκώς μειωμένες στον κόσμο. Όχι μόνο αυτό, αλλά στις χώρες που αγκαλιάζουν την ελεύθερη αγορά και ανοίγονται στον υπόλοιπο κόσμο, όπως η Κίνα, η προόδος έρχεται με ιλιγγιώδεις ταχύτητες και για όλους τους πολίτες!

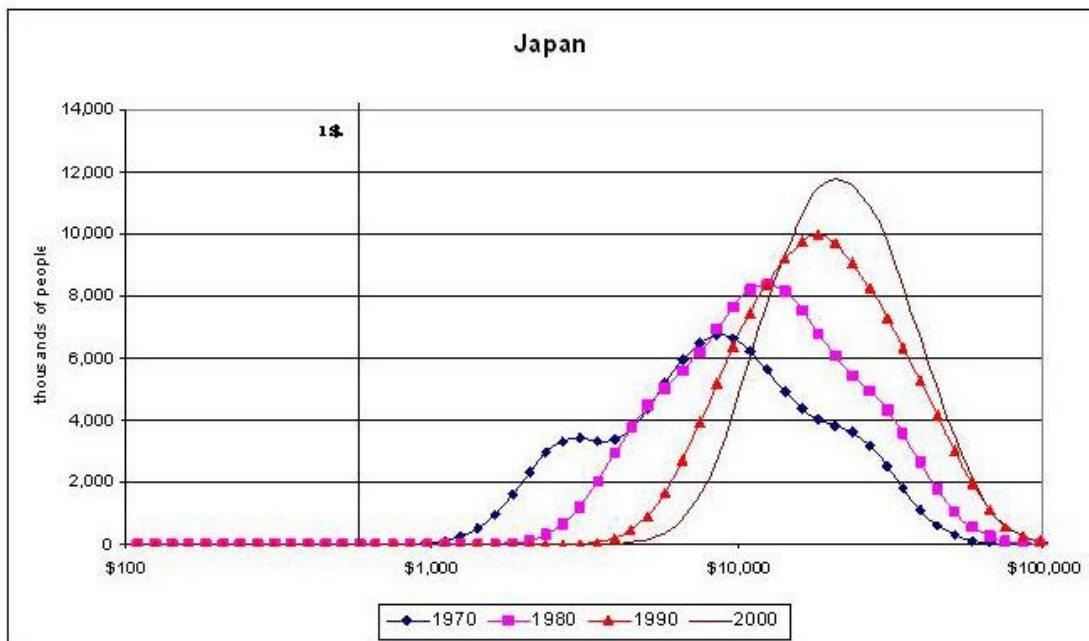
Εντάξει οι Κινέζοι καλύτερεύουν αλλά δεν μας νοιάζει. Ας έρθουμε στα δικά μας. Δεν είναι αλήθεια ότι στην Δύση συντηρούμε κάποια στρώματα πεινασμένα για να τα εκμεταλλεύονται οι υπολοίποι? Δεν είναι π.χ. γεγονός ότι οι Αμερικάνοι είναι οι πιο πλούσιοι από τις μεγάλες δυτικές χώρες επειδή συντηρούν τεράστια φτώχεια? Όχι. Στις ΗΠΑ οι φτωχοί έχουν παρόμοιο εισόδημα με τους φτωχούς Σουηδούς. Η διαφορά είναι στους πλούσιους όμως, που είναι πολύ πιο ψηλά στις ΗΠΑ. Και αυτό λόγω της οικονομικής ελευθερίας σε αυτήν την χώρα που δίνει στους ταλαντούχους ανθρώπους δυνατότητες και κίνητρα να εξαντλήσουν το δυναμικό τους. Αυτά τα κέρδη παραγωγικότητας όμως διαρρέουν σιγά σιγά προς την βάση της πυραμίδας (X. Sala-i-Martin 2002).

Έτσι, το εισόδημα των φτωχών στις ΗΠΑ έχει παραδοσιακά ανοδική πορεία, όπως μπορούμε να δούμε στο κάτω γράφημα.

Είναι ξεκάθαρο λοιπόν ότι και στις ΗΠΑ όλα τα εισοδήματα ανεβαίνουν, των πλουσίων όμως αρκετά πιο γρήγορα. Μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι όσο πλουτίζουμε και έχουμε διαθέσιμους πόρους, είναι σημαντικό να εξασφαλίζουμε κάποιες ελάχιστες ευκαιρίες για όλους τους πολίτες και σε αυτό οι ΗΠΑ δεν έχουν επιτύχει τόσο καλά αποτελέσματα. Αυτό είναι θέμα για μια άλλη συζήτηση, αλλά είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι γενικότερα στον δυτικό κόσμο τα εισοδήματα όλων των πολιτών ανεβαίνουν μεσομακροπρόθεσμα και δεν υπάρχει πραγματική σύγκρουση μεταξύ της ευημερίας των πολλών και της ευημερίας των πλουσίων.

Ας δούμε για σύγκριση την περίπτωση μιας πλούσιας χώρας σήμερα, όπου οι ανισότητες έπεσαν πολύ γρήγορα όσο ανέβαινε την σκάλα της ανάπτυξης.

Βλέπουμε ότι μέσα σε λίγα χρόνια η Ιαπωνία έγινε πολύ πλούσια χώρα και μείωσε τις ανισότητες της, που ήταν κυρίως περιφερειακές (όπως δείχνουν οι τρεις κορυφές στην κατανομή του 1970, η Ιαπωνία ουσιαστικά χωρίζεται σε τρεις κλάσεις ανάπτυξης). Η εικόνα φαίνεται να είναι παρόμοια για χώρες σαν την Ταϊβάν και την Νότια Κορέα που μέσα σε μια μόλις γενιά πέρνουν από φτωχές χώρες σε πλούσιες. Η Κίνα φαίνεται επίσης να ακολουθεί αυτόν τον δρόμο. Αν προσέξετε, σήμερα θυμίζει η Κίνα την εικόνα της Ιαπωνίας το 1970. Αναπτύσσεται ταχύτατα, αλλά έχει κάποιες περιοχές (όπως η Σαγκάη) που έχουν αναπτυχθεί ακόμα πιο γρήγορα και εξέρχουν στην κατανομή των εισοδημάτων. Όσο προχωράει όμως η ανάπτυξη, αυτές οι περιοχές δένουν και τις υπόλοιπες στο άρμα της ανάπτυξης, η προόδος διαχέεται στην χώρα και σιγά σιγά οι ανισότητες θα πέσουν πάλι, όπως έγινε στην Ιαπωνία από το 1970 μέχρι σήμερα.

Οι ανισότητες δεν είναι πάντα αρνητικές, αφού μπορεί να ευνοούν τους ασθενέστερους, γιατί συμβαδίζουν με την γενικότερη ανάπτυξη. Μάλιστα συχνά η γρήγορη ανάπτυξη, τελικά όχι μόνο δεν εντείνει τις ανισότητες αλλά τις μειώνει (όπως στην Ιαπωνία).

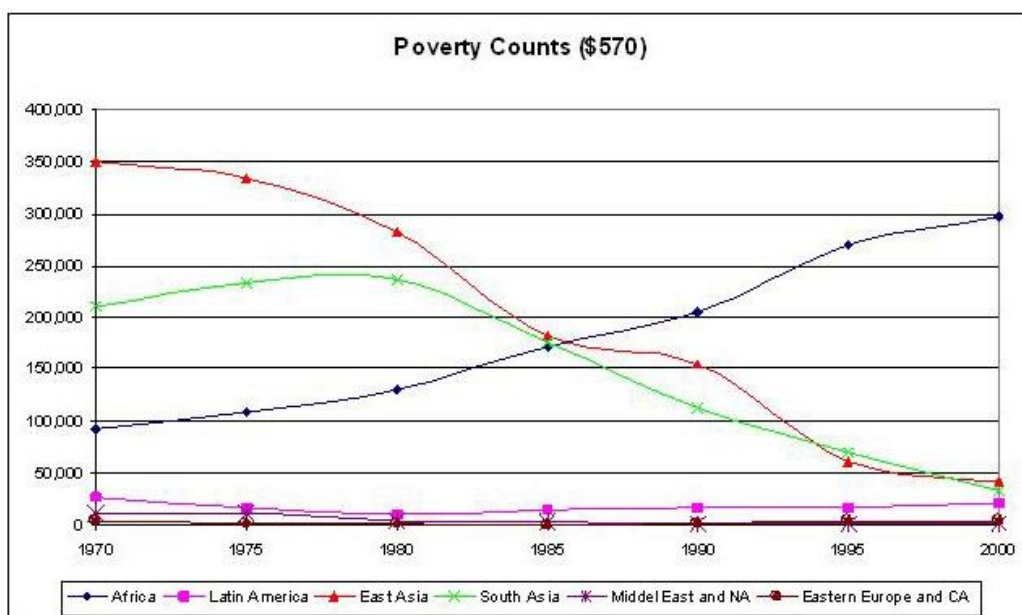
Μια γενικότερη παρατήρηση που πρέπει να κάνουμε είναι ότι οι φτωχοί σε μια πλούσια χώρα είναι πολύ πιο πλούσιοι από τους περισσότερους πολίτες μιας φτωχής χώρας. Οι ανισότητες λοιπόν μεταξύ χωρών, είναι πολύ υψηλότερες

απο τις ανισότητες εντός χωρών. Και αυτό γιατί η βιομηχανική επανάσταση έχει βγάλει τεράστιες μάζες απο την φτώχεια και έχει δώσει στον ανεπτυγμένο κόσμο μια άνευ προηγουμένου ευμάρεια. Ενώ πριν 250 χρόνια ο καλύτερος δείκτης για το εισόδημα σου, ήταν η τάξη σου (αριστάρκρες = πλούσιοι, λαός = εξαθλίωση), σήμερα η εθνικότητα σου είναι το πιο σημαντικό. Αυτό σημαίνει οτι η μοίρα σου είναι καθορισμένη απο την χώρα που μένεις. Μένεις στην Νιγηρία, ακόμα και αν σπουδάσεις 10 χρόνια, θα είσαι φτωχός με παγκόσμια δεδομένα. Είσαι εργάτης στις ΗΠΑ, θα είσαι πλούσιος με παγκόσμια δεδομένα. Και μάλιστα πλούσιος και με ιστορικά δεδομένα, καθώς έχεις μεγαλύτερες ανέσεις απο αυτές που είχαν βασιλιάδες πριν 250 χρόνια. (Σ.Γεωργάνος, 2008)

Αυτά δεν πρέπει να τα παίρνουμε σαν δεδομένα. Η ανάπτυξη που ήρθε στον « δυτικό κόσμο » και που φαίνεται να απολαμβάνει σήμερα η Ασία δεν είναι αυτονόητη. Θέλει συγκεκριμένες κινήσεις, άνοιγμα στην ελεύθερη αγορά, ισονομία για όλους, καλή διοίκηση που να κοιτάζει το συμφέρον του λαού (αυτό συχνά σημαίνει απλά δημοκρατία).

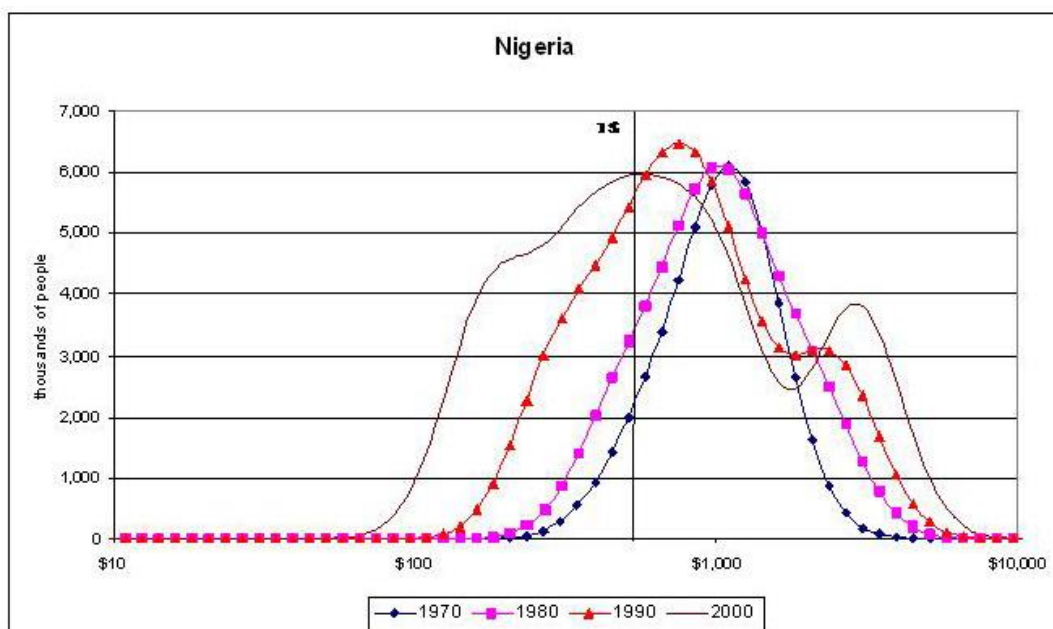
Το κακό παράδειγμα.

Τελειώνοντας πρέπει να δώσουμε και μια κακή είδηση. Δεν κάνουν όλοι τις σωστές κινήσεις. Δεν έχουν ανοιχτεί όλες οι χώρες στην ελεύθερη αγορά, ούτε έχουν όλες ειρήνη και καλή διοίκηση. Υπάρχουν κάποιες λίγες χώρες, ειδικά στην Αφρική που κάθε χρόνο χειροτερεύουν. Σε μερικές απο αυτές μάλιστα μπορούμε να μιλήσουμε για μια πραγματική καταστροφή.

Ξανακοιτώντας τα στοιχεία για την φτώχεια, αλλά ξεχωρίζοντας περιοχές του κόσμου βλέπουμε ότι η φτώχεια έχει ανέβει στην Αφρική. Σε απόλυτους αριθμούς, ενώ η φτώχεια το 1970 ήταν κυρίως ασιατικό φαινόμενο (με σχεδόν 600 εκ. φτωχούς ήταν πολύ πάνω απο τα 100 εκ. Αφρικάνους), σήμερα έχει αντιστραφεί πλήρως η εικόνα. Ο αριθμός των Αφρικάνων φτωχών έχει αυξηθεί δραματικά, με την ίδια περίπου ταχύτητα που αυξήθηκε ο συνολικός πληθυσμός της μαύρης ηπείρου. Μάλιστα η αύξηση του πληθυσμού δεν είναι ο μόνος λόγος της αύξησης της φτώχειας.

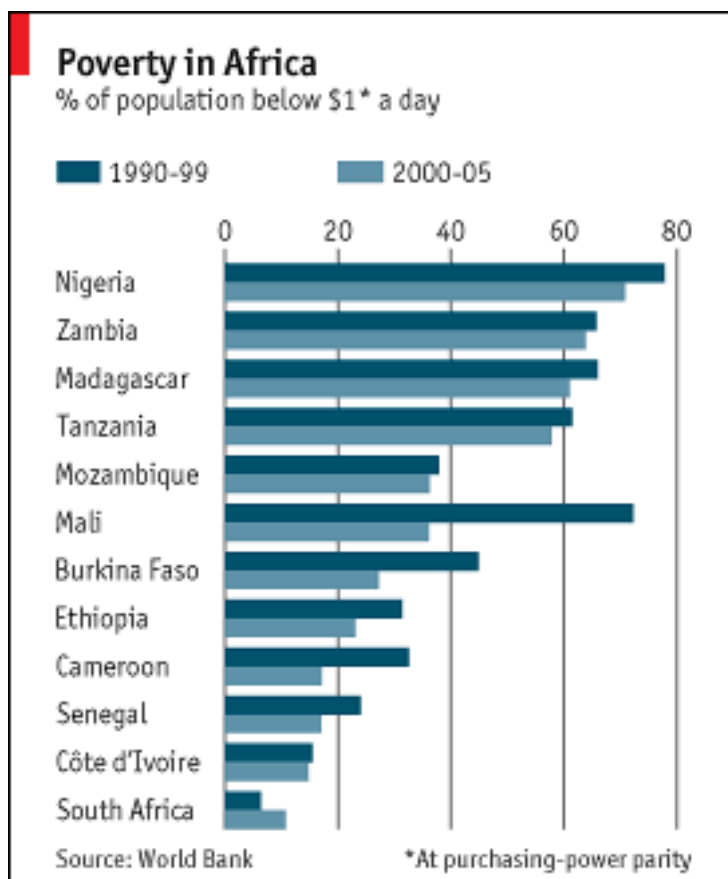
Ένδειξη για το τι φταίει είναι ότι την χειρότερη τύχη την είχαν οι Αφρικανικές χώρες με τις πλουσιότερες πρώτες ύλες, όπως η Νιγηρία, σε βαθμό που οι οικονομολόγοι μιλάνε για την κατάρρα των πρώτων υλών.

Σε αυτήν την χώρα μια πολιτική ελίτ παίρνει όλα τα κέρδη απο το άφθονο πετρέλαιο της χώρας και οι υπόλοιποι όχι μόνο δεν κερδίζουν, αλλά πέφτουν. Είναι φανερό ότι αυτή η πολιτική ελίτ, που κερδίζει απο αυτήν την κατάσταση δεν θα φέρει μεταρρυθμίσεις που θα ευνοήσουν την υπόλοιπη χώρα, αφού δεν την συμφέρει.

Δεν θα αναλύσουμε το πρόβλημα της Αφρικής διεξοδικά σε αυτό το κείμενο. Επιγραμματικά όμως θα αναφέρουμε ότι στην Αφρική δεν είναι η έλλειψη πρώτων υλών ή ξένης βοήθειας που μας οδηγούν στην σημερινή κατάσταση. Είναι η πολύ κακή διοίκηση, οι συνεχείς πόλεμοι και η δραματική διάδοση

ασθενειών (σε μερικές χώρες 30% του ενήλικου πληθυσμού έχει AIDS) που παραλύουν την κοινωνία και την οικονομία. Για το τι μπορεί να γίνει πολύ ενδιαφέρουσες απόψεις προσφέρει το Τζέφρυ Σάξ στο The end of poverty. Ας σημειωθεί πάντως πως η αυξανόμενη ενασχόληση μας με την Αφρική φαίνεται να έχει κάποιο αποτέλεσμα. Τα τελευταία χρόνια το ποσοστό του πληθυσμού που ζει με κάτω από ένα δολλάριο ημερησίως έπεσε σε πολλές χώρες της Αφρικής.

Είδαμε ότι οι παγκόσμιες ανισότητες πέφτουν. Είδαμε ότι υπάρχει τρόπος να βγούν εκατομμύρια άνθρωποι από την φτώχεια σε λίγες δεκαετίες. Είδαμε ότι οι χώρες που ακολουθούν τον σωστό δρόμο, απολαμβάνουν μια πρωτοφανή ευημερία. Είδαμε όμως ότι δυστυχώς κάποιες χώρες, κυρίως Αφρικανικές, είναι στον εντελώς λάθος δρόμο (Σ.Γεωργάνος, 2008).

Ανακεφαλαίωση

► Η αύξηση του πραγματικού εισοδήματος μεταξύ έτους 1 μΧ και του 1600 υπολογίζεται σε μόλις 50%, σε συνδυασμό με την έλλειψη προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων, σημαίνει ότι σε αυτές τις εποχές το παιχνίδι της απόκτησης πλούτου ήταν συχνά μηδενικού αθροίσματος.

► Ο κόσμος μας όμως έχει αλλάξει πολύ. Απο την βιομηχανική επανάσταση και έπειτα έχουμε πραγματικά άλματα στην παραγωγικότητα των ανθρώπων, στην τεχνολογική εξέλιξη, στον συνολικό πλούτο που παράγεται στον κόσμο τόσο κατα κεφαλήν όσο συνολικά. Το μέσο πραγματικό εισόδημα στην Δυτική Ευρώπη έχει αυξηθεί από το 1600 έως το 2003 κατά 22,2 φορές, δηλαδή 2.220%. Ακόμα και στην Ελλάδα που θεωρούμε αποτυχημένη, είχαμε αύξηση 21,7 φορές.

► Η έκρηξη αυτή στην παραγωγικότητα και ευημερία μας ξεκίνησε από την Βρετανία της βιομηχανικής επανάστασης.

► Χάρη στην βιομηχανική επανάσταση μια χώρα μπορεί να γίνεται πιο πλούσια χωρίς να στερεί ανάπτυξη από μια άλλη.

► Είναι ένα πραγματικό θαύμα ότι σήμερα χάρη στην πτώση του μεταφορικού κόστους και χάρη στο σχετικά ελεύθερο διεθνές εμπόριο είμαστε στην ευχάριστη θέση, ο πλουτισμός κάποιων απομακρυσμένων πολιτισμών να σημαίνει και πλουτισμό για μας, μέσω της αύξησης της ζήτησης για αγαθά που παράγουμε.

Βιβλιογραφία

1. ADAM SMITH (1776), Η μελέτη της φύσης και των αιτιών του πλούτου των εθνών
2. BAUMAN ZYGMOUNT (2004), Παγκοσμιοποίηση: «Οι συνέπειες για τον άνθρωπο», Εκδόσεις Πολύτροπον
3. COOPER, G. (2008) "*The Origin of Financial Crises: Central Banks, Credit Bubbles, and the Efficient Market Fallacy*" Vintage.
4. Day, G. (1981) The product life cycle: Analysis and applications issues, *Journal of Marketing*, vol 45, Autumn 1981, pp 60–67.
5. DIULIO, EUGENE (2001). «*Μακροοικονομική Ανάλυση*». Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Τζιόλα
6. HERBERT STEIN (1993), "The Balance of Payments" in *The Concise Encyclopedia of Economics*
7. JEROME C. GLENN and THEODORE J. GORDON (2007), State of the future, Εκδόσεις OHE
8. LINDA GORCHELS (2006), The Product Managers Handbook, Third Edition, McGraw-Hill
9. MCKIBBEN, B. (2007) "*Deep Economy*" 1st ed. Henry Holt.
10. TURNER, G. (2008) "*The Credit Crunch: Housing Bubbles, Globalisation and the Worldwide Economic Crisis*" Pluto Press.
11. WALLERSTEIN IMMANUEL (1987), Ιστορικός Καπιταλισμός, Εκδόσεις Θεμέλιο
12. WILLIAM D. NORDHAUS, (2004). *Economics*, in ch. 1, sect. C, "The Production-Possibility Frontier," pp. 9-15. McGraw-Hill
13. XAVIER SALA-i-MARTIN, *The Disturbing "Rise" of Global Income Inequality*, NBER Working Paper No. 8904, April 2002
14. ΑΓΙΟΜΥΡΓΙΑΝΑΚΗΣ, ΒΛΑΣΣΗΣ, THOMPS (2006) Διεθνείς οικονομικές σχέσεις, Εκδόσεις ROSILI
15. ΓΑΒΡΙΗΛ ΜΑΝΩΛΑΤΟΣ (2007), Διεθνές εμπόριο, διεθνής χρηματοδότηση, παγκοσμιοποίηση. Εκδόσεις Έλλην
16. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΑΣΚΑΛΟΥ (1995) Διεθνές Εμπόριο, Εκδόσεις Σύγχρονη Εκδοτική

17. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΖΑΧΑΡΙΑΔΗΣ-ΣΟΥΡΑΣ (2004), Διεθνείς Οικονομικοί Οργανισμοί, Β' Έκδοση. Εκδόσεις Σταμούλης
18. ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, ΧΡΗΣΤΟΣ ΝΙΚΑΣ (2004), Οι διεθνείς σχέσεις στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, Εκδόσεις Γκιούρδας
19. ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ (2003), Μύθοι και πραγματικότητα στην εποχή της παγκοσμιοποίησης, Εκδόσεις Πατάκη
20. Κεντρική Τράπεζα Κύπρου – Ετήσια Έκθεση 2008
http://www.centralbank.gov.cy/media/pdf_gr/NPARG_OIKONOMIKESK_EXELIXEIS_08.pdf
21. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΑΚΕΔΟΝΑΣ (2005), Διεθνές εμπόριο: Η πολιτική οικονομία των διεθνών οικονομικών σχέσεων, Εκδόσεις Έλλην
22. Μ. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ, 2008. «Έθνος: Η παγκόσμια οικονομία αιμορραγεί 16 τρισ. Δολάρια»
<http://www.ethnos.gr/article.asp?catid=11379&subid=2&tag=8477&pubid=1612641>
23. ΜΑΥΡΟΓΕΝΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ (2008), Πολιτική Επικοινωνία και ΜΜΕ «Στην Εποχή της Παγκοσμιοποίησης», Εκδόσεις Σταμούλη
24. ΝΙΚΟΣ ΜΟΥΖΕΛΗΣ (2007) Παγκοσμιοποίηση – Μύθοι και Πραγματικότητες, ΒΗΜΑ
<http://www.tovima.gr/default.asp?pid=2&ct=114&artid=184159&dt=14/10/2007>
25. Οικονομικό Δελτίο της Κεντρικής Τράπεζας Κύπρου Ιούνιος 2009
HTTP://WWW.CENTRALBANK.GOV.CY/MEDIA/PDF_GR/CBCECON_BULLETINJ_2009_GR.PDF.PDF
26. ΠΑΣΧΟΣ ΜΟΝΔΡΑΒΕΛΗ (2007), Τα στοιχήματα της ανθρωπότητας, Καθημερινή
http://news.kathimerini.gr/4dcgi/_w_articles_world_2_14/10/2007_245165
27. ΠΑΣΧΟΣ ΜΟΝΔΡΑΒΕΛΗ (2007), Το Ευεργετικό Πρόσωπο της παγκοσμιοποίησης, Καθημερινή
28. ΣΩΤΗΡΗΣ ΓΕΩΡΓΑΝΟΣ (2008), Ανισότητες και Φτώχεια. Μια σύντομη ιστορία της Παγκόσμιας οικονομικής ανάπτυξης.
<http://anamorfosis.net/?p=133>

29.Χ. ΚΑΡΑΤΖΑΣ (1989), Η γενική συμφωνία εμπορίου (GATT) και ο κώδικας για τις εξαγωγικές επιδοτήσεις. Εκδόσεις Σακκούλας